

LONDON, 13. AVGUSTA 1971.

LETO XXIV. ŠTEV. 386.

TITO ZA PREDSEDNIKA

V nenavadnem popadku skromnosti se Tito ni pustil izvoliti za dosmrtnega predsednika, ampak samo 'za kako leto' in še to le pod pritiskom splošnih zahtev. Sicer pa je potekla izvolitev po stari navadi, tako da je občan kljub propagandnim fanfaram in debelim naslovom v časopisih le zdehal od dolgočasje. Spet enkrat je Tito formalno potrjen za vodjo. Spet enkrat so se mu petolizniško prilizovali, kot je stara revolucionarna navada, spremenilo se ni pa nič. Tito še zmeraj ne obvlada domačega položaja in starost mu pri tem ne pomaga.

Govor ob izvolitvi je bil seveda skrbno pripravljen in je zato vključeval vse prave fraze, obvezna opozorila glede enotnosti in običajna svarila glede gospodarstva (gl. Od meseca do meseca). Take fraze niso sicer še nikoli obrodirale, a ni mogoče reči, da so same po sebi slabe. Drugače pa je, kadar govori Tito nepripravljen. Lep vzgled sta bila njegova razgovora z gospodarstveniki in krajevnimi živinami v Ravnah in Celju. Tam se je Tito bodel s tehnokratizmom, nacionalističnimi pojavi in razrednim sovražnikom. Poudarjal je vlogo komunistov in demokratični centralizem v njej. Tudi tam je frazaril, toda iz tistih fraz mnogo boljše vidiš, kaj se staremu plete po glavi.

Slovenci, ki so ga poslušali, so si lahko mislili, da bi zaenkrat potrebovali nekaj več tehnokratov in manj birokratov, da naj nacionalistične pojave preganja pri Srbih in Hrvatih in da naj pusti razrednega sovražnika počivati v miru. Neprijetno jih je poščegetal demokratični centralizem, ker je z njim Tito stopil na spolzko pot. Po Leninu naj demokratični centralizem pomeni svobodo kritike in enotnost akcije. Toda ko je Lenin s to razlago poudarjal prvi del pojma, "demokratični", je bil sam v manjšini v partiji in mu je tako prijalo. Stalin pa je poudarjal drugi del, "centralizem", in uporabljal pojem v zloglasnih čistkah. Lepo po komunistično je torej ta pojem podoben guncnici: enkrat je višji demokratični, drugič pa centralizem. Kaže, da se Tito nagiblje k drugemu.

Toda mož je star in večno ne bo živel. Zato je mogoče skomigniti z rameni in si misliti, da itak ni važno, kaj se mu plete po glavi. Pa ni res. Ne nagibljemo se sicer k drugi skrajnosti, da bi mislili, da je vse odvisno od Tita, pač pa se nam zdi, da je v vodstvu še vse preveč centralizma in avtokratizma; še vse preveč poudarjanja vodilne vloge partije in enega samega moža. Avtoritarna tradicija je v partiji globoko zakoreninjena; zgledi vseh partij so v tem enaki. Komunistično gibanje po vsem svetu in na sploš-

no pritiska težka peza nasilja; tisti zgoraj pritiskajo na one spodaj, ker jih komunistično izročilo uči, da je treba mase prisiliti v srečo.

Jugoslavija kot država in celo Zveza komunistov se je nekoliko otresla tega bremena tradicije in preteklosti, ki druge partije vedno znova peha v stalinizem, ki mori svobodnega duha in ki greni življenje podložnikom. Osvo bodila se ga pa še ni. In prav Tito kot stari vodja s svojo težo dodaja k temu bremenu. Je že res, da se je postavil proti Stalinu in kasneje proti Rankoviću, postavil pa se je tudi proti Djilasu in vsem nadebudnim pojavom, ki se niso klanjali partijski oblasti.

Zdaj pa predstavlja Tito še eno oviro. Zaradi čustvene zanesenosti, ki jo vzbuja med mnogimi preprostimi ljudmi, ga partija v svoji avtoritarni tradiciji uporablja kot širok zaslon; za hrbtom pa se pričakajo in vsak se skuša okoristiti na račun drugih. Prav zato se širijo govorice, da bo po Titovi smrti vse propadlo. Res je klavrno, kot Tito sam pravi, da je toliko odvisno od enega samega človeka. Če bi Tito že zdaj stopil na stran, bi se morali dogovoriti in pogoditi o stvarnih zadevah, ki jih tarejo. Nevarno se je zanašati, da bo že kako, ko Tita ne bo več. Sovjeti takrat morda ne bodo čakali na dolgo dogovarjanje.

SMOLA PA TAKA!

Slovenija je poslala v zvezno vlado svoje predstavnike po enostavnem načelu: tisti, ki so že v Beogradu, naj še naprej ostanejo tam. Za predsedstvo države, kot smo že pisali, je obveljalo isto načelo. Ribičič in Bulc, ki sta bila prej v zvezni vladi, sta zdaj v predsedstvu države, Boris Šnuderl in Anton Vratuša, ki sta bila preje pomočnika ministrov, sta zdaj v zvezni vladi. Tretji, Janko Smole, ki je bil finančni minister, bo smolaril še naprej na istem položaju.

Najslabši med temi imenovanji sta pač Ribičičevo in Smoletovo. Ribičič se je tako klavrno odrezal kot predsednik zveznega izvršnega sveta, da ga je moral Vipotnik opravičevati, ko ga je predlagal v predsedstvo (gl. Od meseca do meseca), toda opravičilo le deloma drži. Republike ga res niso podpirale, toda politika, ki jo je vodil, je bila tako obotavljiva, zmedena, zapoznena in nejasna, da bi bil pravi čudež, če bi zanjo užival polno podporo. Inflacija je drvela svojo pot, Ribičič pa jo je ves čas lovil

za rep. Ko je mukoma in po dolgih pogajanjih zaprla ena vrata, je bila že skozi druga. Z razvrednotenjem dinarja se je tako obotavljala, da so se vsi nanj dobro pripravili in je izgubilo ves učinek. Še zadnji dan njegove vlade so odlikovali izredni in nujni ukrepi. Zvezna skupščina je sprejela še en paket stabilizacijskih ukrepov, ki naj bi tokrat čisto zares ustavili divjanje cen in zavrli pretirane investicije, kar naj bi storili ševeda že ukrepi letos spomladi, pa tudi tisti ob začetku leta, in lani jeseni, in lani spomladi in tako naprej.

O Ribičiču smo kajpak že od vsega začetka imeli slabo mnenje, kot smo pisali v uvodnikih od aprila 1969. naprej. O Janku Smoletu nismo toliko pisali, ker mož ni bil takoj v ospredju; je pa tudi kavelj svoje vrste. Kot zvezni sekretar za finance je vodil državne denarne posle brez oddiha iz ene polomije v drugo. Vsa leta, kar je Smo le vodil finance, je zveza podpihovala inflacijo, namesto da bi jo zavirala. Sprejemali so stabilizacijske ukrepe, ki naj bi zavrli vse oblike potrošnje in še posebej proračunsko potrošnjo. Toda zveza je trošila vedno več. Če so bili davci ni dohodki višji, so brž narastli tudi izdatki. O kompenza-

cijskem financiranju se Smoletu še sanja ne, Nima pojma, da bi ob višji gospodarski konjunkturi in inflacijskem pritisku državna blagajna morala preprečiti naraščanje izdatkov, da bi tako olajšala pritisk.

Zveza je bila tudi vir nelikvidnosti, ker ni redno izplačevala svojih obveznosti za projekte v gradnji. Stabilizacijski ukrepi naj bi preprečili nepokrite investicije, zveza pa sama svojih investicij ni krila, temveč je s svojimi dolgovi spravljala mnoga gradbena podjetja v težak položaj. Pod Jankom Smoletom so cveteli finančni posli, ko levica ni vedela, kaj počne desnica.

Splošno je sprejeto in dognano, da država potrebuje novo davčno, denarno in kreditno politiko. Stara politika pod Jankom Smoletom je bila polomija. Kako naj bo nova pod istim Jankom Smoletom kaj boljša?

Res je neverjetno, kakšne predstavnike pošilja Slovenija v zvezne urade. Ali mislijo, da je za v Beograd vse dobro? Svarili smo že pred tem mnenjem, ker zaradi godlje v Beogradu tudi Slovenija trpi.

UREDNIŠTVO

Kaj se ni spremenilo?

CIRIL ŽEBOT

Ni mogoče zanikati, da so letošnje ustavne spremembe v Jugoslaviji pomembnejše, kot so bile vse prejšnje skupaj. Avtonomija republik in njih vpliv na skupno zvezno oblast so bistveno povečani. Poslej bo usoda Slovenije v marsičem odvisna od lastne sposobnosti, usmerjenosti in od ločnosti slovenskih političnih sil; v marsičem - a ne v vsem za Slovenijo močno pomembnem.

Dve pglavitni značilnosti prvotne Jugoslavije sta namreč ostali nespremenjeni. Središče nove zveze bo tudi poslej v Beogradu, in vojaška organizacija ostaja v bistvu enaka kot je bila. Poleg tega se tudi še ne ve, ali bo zvezni parlament osredotočen v Zboru narodov kot izključni zakonodajni zbornici nove zveze v skladu z osnovnim načelom sprememb, da bo Jugoslavija poslej dogovorjena zveza suverenih republik-držav.

Vkljub temu, da bodo v smislu sprejetih ustavnih sprememb zvezne pristojnosti močno zmanjšane, bo v Beogradu poleg kolektivnega zveznega predsedstva (in kolektivnega partijskega predsedstva), zveznega izvršnega sveta, emisijske banke in parlamenta sedem odločujočih zveznih tajništva (in tri 'strokovna' tajništva), štiri zvezne 'uprave', dvanaest zveznih zavodov in tri zvezne direkcije. Ves ta bohotni zvezni aparat bo slejkoprej pod dnevnim vplivom znanih beograjskih navad in manipulacij, ki so v petdesetih letih obstoja Jugoslavije povzročile toliko nako-pičenega nezadovoljstva in globokega nezaupanja. Brez dvoma je prav v tem, da so pridržali glavno mesto Srbije za sedež zveze, iskati razlago, zakaj kljub predvidenemu

zmanjšanju zveznih pristojnosti ostaja njena birokracijska struktura tako nesorazmerno široka.

Še slabše pa je, da je vojaška organizacija v bistvu nespremenjena. V tem oziru Jugoslavija ni postala zveza suverenih republik. Tudi prvenstveni politični nagib letošnjih ustavnih sprememb - Titova visoka starost - je s tem bil izigran; možnost političnih prevratov prek vojaškega puča ali pritiska je tudi po ustavnih spremembah ostala nezmanjšana.

Za Slovenijo je nadaljevanje vojaškega unitarizma in centralizma posebno škodljivo. Dočim je v Zagrebu vsaj poveljstvo vojaškega okrožja, Ljubljana niti tega nima in ji zato manjka praktična možnost samoobrambe proti nevarnosti vojaškega puča iz Beograda.

Zaradi ohranjenega vojaškega centralizma v Beogradu ostaja nova slovenska republika kot suverena država tudi brez potrebne zavesti, da sta njena suverenost in celovitost zavarovani proti vpadom od zunaj. Znano je namreč, da zaradi geopolitične kompleksnosti Jugoslavije (in z njenega globalnega vidika kot pretežno balkanske politične tvorbe) ostaja glavnina Slovenije (z vsemi obmejnimi predeli) izven praktičnih obrambnih načrtov unitaristične jugoslovanske vojske. Tako je bilo pred vojno in tako ostaja tudi sedaj: za primer večjega napada na Jugoslavijo je Slovenija obrambno že vnaprej odpisana. Tako imenovane teritorialne enote, ki so v pristojnosti republik, pa so v primeri z "operativno" vojsko bolj teoretične kot praktične.

Da bi se ta bistvena pomanjkljivost vsaj deloma odpravila, bi morala nova slovenska državna oblast zahtevati in čimprej doseči, da se tudi za Slovenijo ustanovi posebno vojaško okrožje pod slovenskim poveljstvom, ki bo uživalo popolno zaupanje slovenske vlade, in z dodatno stipulacijo, da v primeru zunanega vpada v Slovenijo - ali vojaškega puča v Beogradu - vrhovno poveljstvo vseh vojaških sil v Sloveniji preide na predsednika slovenske republike.

KAVBOJSKA POTEGAVŠČINA

ali: DVAJSET MILIJONOV MORSKIH PRAŠIČKOV

Od domovinskega sodelavca

V roke sta mi prišli prva in dvanajsta številka 'SP', internega glasila 'svobodne ljubljanske univerze', od 25. maja in 3. junija letos. Obe predstavljata svojevrsten mejnik: prva govori o organizaciji zasedbe fakultet, dvanajsta pa o koncu zasedbe in o stanju po njej. (O zasedbi smo poročali v junijskem KT - ur.) Razlika med obema številka-ma je precejšnja: samozavest v prvi in ključevalna negotovost v senci gladovne stavke do smrti Borisa Vuka v znak protesta proti koncu zasedbe.

Andrej Ule v uvodniku prve številke piše:

"Kaj nas lahko poučijo zadnji dogodki v študentskem gibanju, kaj pomenijo posegi milice in sodišča na univerzo? Očitno je, da oblast univerze ne jemlje resno in da v njej ne vidi nikakršne ovire za svoje nedemokratske in represivne posege ali mogoče upa na podporo zanje celo na sami univerzi. Dobro vemo, da represivni ukrepi proti študentskemu gibanju ponavadi služijo le kot uvod za zatiranje univerzitetne svobode in državljanskih svoboščin, kar je ravno prvi pogoj za nastanek in ohranitev študentskega gibanja... Res je, da se represivni ukrepi opravičujejo s tem, da se želi le preprečiti anarhično, razbijaške in nezrele akcije. Vendar nismo tako naivni, da ne bi videli prave osti in dejanskega cilja, na katerega merijo. To je ravno svoboda kritike, znanosti, umetnosti, svoboda človeške produkcije, to je tista svoboda, ki je celovito osvobajanje in le sprostitve instinktov. Le na podlagi takšne svobode lahko univerza zahteva svobodo zase pred družbo in iz tega sledečo avtonomijo ter eksteritorialnost... To je tako v njenem kot v splošnem družbenem interesu, kajti družba, ki noče končati v sklerozi totalitarizma, mora trpeti to svobodo, četudi je kdaj boleča, ker ji včasih pokaže v ogledalu njen pravi obraz... Upamo in pozivamo vse sodelujoče, da se zato izogibajo neresnih provokacij in da jim ne nasedajo, ker to ni osvobojevanje, temveč prepuščanje stihiji, torej prej zaslužnjevanje, ker je izraz strahu, da ne bomo zadosti radikalni, popularni itd... Zato ne pristajamo na pričkanje na sodiščih in pretepanje z milico, ker je to pričkanje z vratarjem, da se nam dovoli vhod v palačo. Ta prepir je sicer včasih nujen, toda nikoli bistven, zato udarimo direktno v palačo, brez posrednikov... Zahtevamo legalnost postopkov, dejansko neodvisnost sodišč, eksteritorialnost in avtonomnost univerze, spremembo javnih in drugih ocen študentskih akcij, upoštevanje glasu univerze in študentov, da se študentskemu gibanju in univerzi da priznanje samostojnega, avtonomnega političnega subjekta, ki ima pravico do kritike, lastnih ocen in samostojne politične akcije, kar nikakor ne pomeni neke politične stranke, ker se ne borimo za nobeno oblast, temveč hočemo biti kritična in pozitivna sila v družbi."

UMIRANJE ZA NEK IDEAL

2. junija se je zasedba filozofske fakultete končala. Na predvečer se je Boris Vuk odločil za gladovno stavko do

smrti. "Akcijski odbor za študentske akcije" se je v 12. številki obrnil neposredno nanj: "Razumemo, da je tvoja gladovna stavka protest proti koncu zasedbe filozofske fakultete, z rezultati, kakršni so bili in kot se jih je dalo razumeti po tiskovni konferenci. V tem trenutku se ne bomo vmešavali vanjo, čutimo pa jo kot pritisk v smeri radikalnejšega nadaljevanja dolgoročnih in kratkoročnih dejanj..." Akcijski odbor se je od takega pritiska "distanciral", ker se ni strinjal s takimi skrajnimi metodami delovanja. Izrazil je upanje, da se bo Boris premislil in sodeloval z odborom. Odločili so, da ga bo zdravnik obiskal dvakrat dnevno, ko bo z njim kritično, pa ga bodo prepeljali v bolnico.

Z Vukovo akcijo se ni strinjal Boštjan Zgonc. V biltenu je med drugim zapisal: "Ničesar nismo dosegli, nič se ni premaknilo v nas, ne znamo živeti, če še vedno lahko naše življenje izničimo v imenu nečesa, še vedno ne pristajamo na življenje samo, tako, kot je, še vedno lahko v imenu neke ideje umiramo, ubijamo, tudi druge." Na to mu je odgovoril Verardo Elio: "Menim, da smo imeli neke določene cilje, ki jih žal nismo uredničili do konca. Res je, da je bila naša akcija premalo radikalna. Kljub temu pa naša akcija ni bila samo akcija (oz. masturbiranje) študentov, ampak priprava študentov za nekaj bolj konkretnega, radikalnejšega, cilji so bili skupni in izven nas, saj svoboda, neodvisnost sodišč in drugi cilji niso samo naši... Njegova (Vukova) akcija ni izničenje, ampak popolno ustvarjanje neke zavesti v nas. Nehajmo misliti, da smo najboljši. Povzemimo nase tudi Borisovo akcijo. Življenje ni samo zasedanje, kreganje, življenje je tudi umiranje za nek ideal."

KAKCI NA POTI ČASA

In končni zaključek, vsebovan v članku Tomaža Pengova o celi akciji:

"Prvotni namen zavzetja filozofske fakultete, pritisk na sodišče je prehajal skozi mnoge metamorfoze v čedalje manj eksponirane oblike. Strukture, proti katerim smo obrnili naše proteste, nas tolerirajo, še slabše, ignorirajo in naša radikalna akcija postaja iz besede v besedo bolj abstrahirana... Ze sedem dni bivamo v energetični krogli, maternici naših namenov... Vendar je to neurejeno valovanje potovanja nikamor. Ta krogla nima še nobene osti, s katero bi dregnili v kulisno svenarijo establišmenta, zato jo le - ta pušča pri miru, prepričan, da bo naboj v njej pojenjal ali pa se razpršil v prejšnje amorfnost stanje. Zato potencirajmo in razpihnimo doslej utesnjeno odmevnost našega delovanja. Oborožimo segreto kroglo naše iskrenosti, ki skoraj brezuspešno plava v latentnem neredu družbene ureditve. Stopimo na konkretne gnojne rane sistemskih organizmov. Politični, partijski mehanizem je v četrtini stoletja svoje oblasti pripeljal skupnost v precejšnjo zmedo. Družbena kontrola od spodaj navzgor, ki naj bi predstavljala

oživljajočo silo progresivnega razvoja, je pri nas praktično popolnoma odsotna. Partija se je kot nosilec oblasti v teh desetletjih izmaknila vsakemu preverjanju na vrh olimpa, se izolirala od množic in otrdela v dogmatičnem potrjevanju svoje doktrine. Njena današnja struktura je sama vase zaprta, samoohranjujoče se lebdeča sfera, ki nima več nobene konkretne zveze s širšo populacijo in družbenim potencialom. Njena idejna zaprtost, ki ne prenaša nobene antipodne, "negativne" misli, ki bi lahko le rahlo ogrozila njeno birokratizirano in neživljensko telo, pa jo determinira v anahronistično, permanentno kroženje po mrtvih krivuljah, ki se zaključujejo v svojih začetkih. Tako so meha nizmi oblasti, posvečeni enemu samemu načinu politične misli, ostali brez meril, saj tu ni nobenih enakovrednih konfrontacij z argumenti, ki bi izhajali tudi iz drugih načinov mišljenja, nobene interakcije, ki bi resnično omogočala spontano formiranje vrednot in njihovo sprotno preverjanje. Partija ni več srce proletariata, skozi katero bi se vsak dan pretakala kri iz sleherne celice družbene bití, ampak je njegova odbita, nevrotična glava."

Pengov nadaljuje: "Žal danes rdeča (partijska) knjižica prenekaterim odlično služi le za širjenje maneverskega prostora njihovega osebnega pridobitništva in za utrjevanje boljših pozicij v stopničastih plasteh obstoječe hierarhije. Strokovna nesposobnost in pomanjkanje individualne odgovornosti takih zasebnških ambicioznežev, ki zapolnjujejo nekatere pomembne položaje, pa lahko vodi le v šarlatansko, nedognano, anahronistično eksperimentiranje s celotno skupnostjo in njeno ekonomsko bazo. Ob takem žalostnem eksperimentiranju se lahko zgodi, da bo pri nas kmalu več kot dvajset milijonov morskih prašičkov. Samoupravni socializem na današnji, nedovršeni in izrabljani stopnji svoje uresničitve postaja kup sena, iz katerega se vsak trudi potegniti čim večji šop slamic. Nekaterim to sijajno uspeva. Tudi tistim, ki naj bi jim najbolj zaupali. Primer: poslanci gospodarskega zbora, ki bi morali 27. maja sprejeti 'dopolnilne stabilizacijske zakone', so umaknili svoja dekorirana gobezdala takoj po tem, ko so potegnili dnevnicke. In to ni bilo prvič. To je sabotaža, to je pizdarija, to je zločin nad milijoni ljudi, ki si zvečer predirajo žulje na dlaneh, zato da bi lahko vsak mesec prinesli družini par stotakov in vero v tak socializem. Zahtevajmo odstranitev teh tovarišev parazitov s poslanskih in drugih pomembnih položajev. Imenujmo vendar enkrat brezvestne in egoambiciozne tipe, ki žrejo naše drobovje in možgane, z njihovimi imeni. Razbijmo to anonimnost in neizrečenost, v katero sublimira naša sistemska jalovost in recimo vsaj bobu bob. Vsi posamezni prestopki in goljufige se danes sproti skrivajo v plašč splošnih problemov in ostajajo neimenovani, neoprijemljivi, razpršeni v nekaj previdnih informacij v sredstvih javnega obveščanja, nato pa seveda zvedenijo v našem spominu in ostajajo kot drobni, suhi kakci na poti časa. Ravno vsota teh vseh nerazkrinkanih in mnogokrat namenoma zakrinkanih posameznosti pa je doslej narasla v stihijsko, zrahljano gmoto celotne družbene strukture, ki se še vedno odkriva v plemenita gesla, stara četrto stoletja..."

ni na Džilasa, ki je nujno sveroval decentralizacijo in več osebne svobode že v začetku 50 let. Sedaj je menjla, kot je povedal TIMEovemu dopisniku v Beogradu, da je 23-člansko predsedništvo vse preveč neokretno. Kljub temu pozdravlja dosedanjí razvoj s pripombo: 'Šlo je za to, da je bila v Jugoslaviji birokracija v sporu z življenjem. In zmagalo je življenje.' (zps)

SVETOVNI TISK O JUGOSLAVIJI

Precejšnjo pozornost je po svetu zbudila ustavna sprememba v Jugoslaviji obenem s sestavljanjem nove zvezne vlade in izvolitvijo državnega predsedništva. Ameriški TIME je celo posvetil Titovemu drznemu eksperimentu, kakor pravi, uvodnik v svojem mednarodnem delu, Meni, da se Tito boji, da ga zvrst komunizma, ki ji je botroval, ne bo preživela, ter da zato išče rešitev v ustanovah namesto samo v ljudeh, ki bi oblast prevzeli po njem. Po TIMEu skuša Jugoslavijo zediniti s tem, da daje njenim sestavnim delom večjo samostojnost. NEUE ZURCHER ZEITUNG je mnenja, da je Jugoslavija sedaj postala konfederacija, medtem ko TIME navaja bojazen, da je Tito šel predaleč, tako da bi tudi pri sedanji zvezni ureditvi bila potrebna zelo močna osebnost. V Beogradu menda govorijo, da je možen kot Titov naslednik Makedonec Krste Crvenkovski.

Tudi William Shawcross, sin laburističnega politika lorda Shawcrossa, v SUNDAY TIMESU poudarja, da je Tito državo razdelil zato, da bi jo združil. Zdi se mu, da bo s tem težko uspel zaradi Hrvatov, ki jih ima Shawcross za enega najbolj sebičnih in arogantno šovinističnih narodov v Evropi. TIME nakazuje zapletenost narodnostnega položaja v Jugoslaviji z natisom narodnostnega zemljevida, ki jasno kaže, kako neločljivo so Hrvati in Srbi pomešani v Bosni in Hercegovini in na Hrvaškem. NEUE ZÜRCHER ZEITUNG se ustavlja ob težavah, ki jih je novi predsednik zvezne vlade, Djemal Bijedić, imel in jih še ima z osebno sestavo svoje vlade. Z datumom 30. julija list poroča, da je zasadenih šele šest resorov, ker je tako težko spraviti v sklad razpoložljive osebnosti z republiškimi ključem.

NEUE ZÜRCHER ZEITUNG tudi spominja na to, kakšne upe so vsi stavili na Mitjo Ribičiča kot Slovenca 1. 1969, da mu bo namreč uspelo urediti gospodarsko zmedo. Toda zaradi nasprotovanja med republikami je prišlo tako daleč, da je bila zadnje leto Ribičičeva vlada sploh komaj sposobna ukrepati. Morda bo zvezna pristojnost za "ohranitev enotnega gospodarskega in socialnega sistema" vzvod, s katerim se bo zvezna vlada vendarle do neke mere uveljavila. Vsi listi navajajo namreč obupne podatke o jugoslovanskem gospodarstvu v zadnjem času: v prvi polovici letošnjega leta se je indeks življenjskih stroškov dvignil za 14%, medtem ko se je uvoz devalvaciji na vkljub dvignil za 36% in izvoz stagnira. Shawcrossu se zdi, da je za Jugoslavijo velika težava, da mora živeti na sredi med Združenim evropskim tržiščem in komunističnim svetom za vzajemno pomoč. Skupno tržišče dobavlja Jugoslaviji že 40% uvoza in ji odkupi 31% izvoza. Če ne bi bilo dohodkov od turizma in od delavcev v Nemčiji in drugod bi Jugoslaviji predla prav trda.

NEUE ZÜRCHER ZEITUNG načenja vprašanje odnosa med organi, ki jim je Tito namenil vlogo koordinatorjev v Jugoslaviji: med partijskim izvršnim birojem, zveznim predsedništvom, zveznim izvršnim svetom, zvezno skupščino in končno še odborom predsednikov republiških skupščin. Kdo bo odgovoren za kaj? TIME se ob koncu članka o Titu in njegovih poskusih rešiti svojstveni komunistični sistem spomni na svobode že v začetku 50 let. Sedaj je mnenja, kot je povedal o vse preveč neokretno. Kljub temu pozdravlja dosedanj razpor z življenjem. In zmagalo je življenje. (zps)

KAVBOJSKA POTEHAVŠČINA

ali: PO TOČI ZVONITI JE PREPOZNO

Pravzaprav bi moral pisati dva članka - enega o potegavščini, ki se imenuje 'Osvobodilna Fronta', in drugega o kavbojsčini, ki se imenuje 'Varnostno obveščevalna služba in Narodna zaščita'. Kar se prvega tiče, me je KLIČ TRIGLAVA prehitel že z objavo članka '30-letnica česa?' v svoji majski številki, a vseeno ne bo odveč, če rečem ne kaj besed tudi o tem kot uvod v spor okoli drugega predmeta, ljubljanske televizijske kavbojsčine, ker se bujna domišljija partizanskih pesnikov, pisateljev in Vande Škodnik lahko meri edino z domišljijo avtorja 'VOS-ovskih nadaljevanj' Ivana Ribiča in režiserja Franceta Štiglica na televizijskem zaklonu.

Ob 30-letnici OF so namreč na ljubljanski televiziji ponovili lansko filmsko serijo 'Po poti slovenske državnosti', o kateri je Franci Stele v pregledu radijskih in TV oddaj med drugim zapisal tole: "Ponavljjanje serije 'Po poti slovenske državnosti' ima v teh dneh še poseben pomen. Smo namreč sredi poglobljenih in vsestranskih razprav za sprejetje ustavnih amandmajev, ki naj vsem narodom in narodnostim Jugoslavije zagotove popolno enakopravnost in narodno suverenost. Uveljavljanje teh načel j naših mednarodnih odnosih in naši samoupravljaljski praksi pa ni nekaj novega. Ta načela smo zastavili in uveljavili že med osvobodilnim bojem, kar še zlasti velja za slovenski narod in Osvobodilno fronto. Naš državnostni razvoj po osvoboditvi ni šel vselej v tej smeri, ampak včasih celo v stran od jasno začrtanih smernic med osvobodilnim bojem (podčrtal podpisani), zato pomeni sedanja ustavna razprava renesanso teh velikih idej." Z drugimi besedami, kar so komunisti propagirali med vojno, da bi dobili podporo patriotskih slovenskih množic, so potisnili v stran po vojni - kot je bilo tydi pričakovati od doslednih internacionalistov. Tega seveda niso počeli samo slovenski in jugoslovanski komunisti. Oni so se samo zgledovali po Stalinu, kot je ob 30-letnici napada na Sovjetsko zvezo imenitno povedal sam famozni kvazi-klerik dr. Metod Mikuž 22. junija letos v ljubljanskem DELU pod naslovom 'Velikanska drama'. Tam pravi med drugim:

"Živo mi je še v spominu razgovor z dobrim, učenim in razgledanim takratnim stiškim opatom dr. Kostelcem nekaj mesecev po nemškem napadu na Sovjetsko zvezo. Točno je, 'uradno' je sovražil boljševiško Rusijo (taka je bila pač linija politike katoliške cerkve), nihče pa mu ni bral zaupati v slovansko Rusijo (podčrtal jaz). Na ugovore, da rdeča armada izgublja, da se tudi v neredu umika, je zelo uporno trdil, da je slovanska Rusija nepremagljiva. Dodal je še tale zanimivi argument: zakaj potem Stalin že od začetka julija poziva in kliče vso Rusijo na sveto domovinsko vojno in ne, na primer, na obrambo prve in edine socialistične dežele na svetu' (podčrtal podpisani). Tisti, ki komunistom niso zaupali, so prav dobro vedeli, zakaj je Stalin pozival Rusijo na 'sveto do-

movinsko vojno' in dal večjo svobodo ruski pravoslavni cerkvi ter znova uvedel stara carska odlikovanja Suvorova itd. Za njegov red - Stalinov red - se namreč noben Rus drugače ne bi boril! Kot se ne bi noben zaveden Slovenec - ako bi mu komunisti povedali čisto resnico o svojih name-nih. Zato je tudi bilo treba ustanoviti 'Narodno zaščito' in VOS, katerih naloga je bila zapreti usta onim, ki so ljudi opozarjali na to prevaro, medtem ko je bila naloga 'Slovenskega Poročevalca', da jih denuncira in jim umaže ugled. OF je celo poskrbela za fotomontaže, s pomočjo katerih so se pojavile fotografije komunističnih nasprotnikov v nemških in laških uniformah, da bi 'dokazala' njihovo 'kolaboracijo' - in jih potem mirne duše proglasila za narodne izdajalce in jih postavila pred, kot temu pravijo Angleži, 'kengurujska sodišča' - 'ljudska sodišča', ki so jih obsojale na smrt, VOS pa likvidirala.

NAŠI PREDHODNIKI

A kako smo se Slovenci borili za svojo svobodo in državnost, nam pove šele omenjeni Franci Stele: "Osvobodilni boj proti fašističnim okupatorjem se je začel na temelju vsega najnaprednejšega v zgodovini slovenskega naroda, saj so Slovenci kot prvi znani med Slovani po prihodu na današnje ozemlje ustanovili državo Karantanijo, malo pozneje še Spodnjo Panonijo, ki pa sta obe propadli, in Slovenci smo za polno tisočletje ostali pod tujo nadvlado. Revolucionarni dogodki 1848, taborsko gibanje in boji za severno mejo so bili dragocena priprava za boj za združitev in osvoboditev slovenskega naroda in na boj za slovensko državnost. Ta boj je zastavila in zmagovito izvedla Osvobodilna fronta slovenskega naroda, kot vseljidsko revoluciono gibanje pod vodstvom Komunistične partije Slovenije." Steletovo znanje zgodovine je tako briljantno, da bi se ne čudil, če je hodil v ono šolo, ki jo je Cankar imenoval 'enajsto pod mostom'. Kar tako, meni nič tebi nič, ti izpusti Majsko deklaracijo, 1. december 1918, državo SHS in prvo Jugoslavijo - kot da so Slovenci od taborov za časa ranjke Avstrije do leta 1941, ko se je pojavila OF, to je dobrih 50 let, živeli v nekem vakuumu, ki si nihče od Slovencev niti dihati ni upal. Potem pa je prišel Mesija v obliki KPS in nas odrešil suženjstva. Da ni bil celo France Prešeren predhodnik Mateja Bora, a 'Krst pri Savi-ci' predhodnik 'Tita, ljubičice bele'? Da niso morda taborov organizirali - komunisti? Da se niso za severno mejo borili morda oktobrski revolucionarji in ne 'reakcionar-ni' general Maister? Čeprav so se vse politične sile, ki so delovale med Slovenci še predno so si komunisti prigrabili absolutni primat in uvedli diktaturo svoje partije, včasih zašle 'v stran od jasno začrtanih smernic', ni nobeni od njih niti padlo na misel, da bi ponarejala zgodovino slovenskega naroda, ki je žal zgodovina vsakega majhnega naroda, posebno onega na področju, ki je izpostavljen takemu prepihu kot je Slovenija.

Vsled pomanjkanja prostora bodo Pisma uredniku objavljena v prihodnji številki. Urednik

Maturant Bojan Hribar, s katerim se je med drugimi maturanti pogovarjal, napisal DEJA Andrej Arko, čigar intervju je potem izšel 20. junija t. l., je povedal: "Pečat zadnje vojne je še zmeraj prisoten, posebno pri starejših ljudeh. To je čisto normalno, oni so dali to skozi, poleg tega so še starejši, kar mislim, da so olajševalne okoliščine. O NOB so nam največ govorili v osnovni šoli. Na primer, so rekli, da se mi norca delamo iz kruha, oni pa da imajo vojno za sabo in da že vedo, kako je. Tak pouk nas je čakal na vsakem koraku. Meni se je zdelo to malo pretirano, vsepovsod so s tem rinili v nas. Po drugi strani pa je dobro, da se je položaj med vojno pri nas tako razvijal. Ukinili so kraljevino, skovali novo državotvornost, najpomembnejše pa je, da so po vojni ljudje začeli množično delati, skupno so gradili hiše, ceste, železnice, se ogreli za petletko. Ljudstvo je nastopilo kot vodilna sila, to je važno. Moji povojni vrstniki so bili ponosni, takrat je mladina čisto drugače gledala na to, danes pa se nam 'fučka', večinoma smo taki." Recimo, da je maturant Bojan Hribar star 20 let, kar pomeni da se je rodil leta 1951. To je bilo že po prekinitvi spolnih odnosov med Titom in Moskvo. Do časa, ko je začel drsati klopi v ljudski šoli, je že bilo konec kolektivizacije v poljedelstvu, zadruga so razpadale in Kardelj je začel govoriti o delavskem samoupravljanju, iz Partije pa so napravili Zvezo komunistov. Do trenurka, ko je Boris Hrivar stopil v srednjo šolo, je bila že načeta gospodarska reforma in zavržena ideja petletk, na obzorju pa se je tudi že svetlikala politična reforma. In ko je Bojan Hribar maturiral - in ne prej - je prišlo tudi do tega, da je vsaj na papirju prišlo do suverene države Slovenije v jugoslovanski skupnosti. Zato se nobenemu pametnemu človeku ne more zdeti čudno, da se slovenski in jugoslovanski mladini nasploh danes 'fučka' - saj je potek dogodkov med zadnjo vojno in po njej potekal v diametralnem nasprotju s pravo naravo tako ljudstva kot naroda in narodov Jugoslavije. "Ukinili so kraljevino" je gotovo pridobitev, toda čemu zaradi tega peti hvalnice komunistom? "Ukinili so avstrijsko cesarstvo" nad slovanskimi narodi leta 1918, pa nihče v današnji Sloveniji ne poje hvalnic demokratom, ki so do tega pripeljali - Ev, Kreku, Korošcu, Tavčarju itd. Po komunistični oceni, so to bili "buržuji" in zato reakcionarji. "Skovali so novo državotvornost" - le kakšno neki? Takšno, da zanjo ni bilo mogoče najti nobene ustave, ki bi imela neko trajnejšo vrednost. Čemu sicer celih 50 ustavnih amandmajev po 26 letih? Novo državotvornost smo dobili tudi po letu 1918, a tudi ta ni odgovarjala. Vse skupaj je bilo del procesa, skozi katerega je šel slovenski narod - in drugi narodi Jugoslavije - in lahko bi z gotovostjo rekel, da ta proces še vedno ni končan. Prišel bo verjetno dan, ko bo nek novi maturant rekel: "Po drugi strani pa je dobro, da so... ukinili enopartijski sistem, skovali novo državotvornost, najpomembnejše pa je to, da so se ljudje spet lahko začeli svobodno združevati in izražati ter ekonomsko graditi hiše, ceste in železnice... Danes pa se nam 'fučka'... In takrat bo Bojan Hribar, ki bo že veteran, na vrsti, da govori o nevhvaležnosti in nerazumevanju mladine... Danes se njemu fučka, jutri se bo fučkalo komu drugemu! Zgodovina se ponavlja, a čas teče neizprosno dalje.

KDO JE KOLABORIRAL S STALINIZMOM?

Da bi razumeli VOS-ovske televizijske nadaljevanke in afero okoli njih, je nujno treba poudariti, da je bila VOS orožje KPS za likvidacijo svojih ideoloških nasprotnikov in ljudi, ki bi ji utegnili stati na poti pri dosegu oblasti. Kar je bilo častno za partijce, je bilo umazano za demokrate; kar je predstavljalo spretnost in herojstvo za partijce, je predstavljalo izdajstvo in kolaboracijo za demokrate. KPS je hotela monopol in oblast in VOS se zato ni ustavila pred ničemer, zlasti kadar je šlo za domače ljudi, Vanda Škodnik, ki je bila že omenjena v članku '30-letnica - česa?', je 8. maja napisala še eno stran v ljubljanskem DELU pod naslovom "Vse spoštovanje tebi, uporna Ljubljana!" V njem kar mrgoli priznanj o stvareh, za katere so komunisti svoje čase trdili, da predstavljajo golo propagando, da bi se kompromitiralo NOB. Recimo:

"Kar nas je bilo aktivistov takrat še legalnih, si je vsak od nas prizadeval dobiti tudi kako legalno zaposlitev. Italijani so prav takrat začeli popis prebivalstva in kakih šestdeset aktivistov se nas je javilo za popisovalce. Tako smo lahko neverjetno hitro organizirali ves teren, saj smo imeli pri popisovalnem delu vstop v sleherno stanovanje. S tem, da smo kot domačini ljudi tudi poznali, smo organizacijo hitro vzpostavili po vseh hišah, ulicah, ulične odbore vezali na terenske, terenske na rajonske... Seveda pa je bila poleg množične organiziranja še posebna obveščevalna služba za posamezna področja, tako za delo v okupatorjevih vrstah, v beli gardi, v Mihailovičevih centrih in drugod. Tako skoraj ni bilo postojanke sovražnikovega delovanja v Ljubljani, kamor ne bi bila prodrila naša obveščevalna služba. Prav tako je pravočasno odkrila tudi vse poskuse formiranja raznih protinarnodnih organizacij, ko pa so bile ustanovljene, je imela temeljit pregled nad njihovim delovanjem, pa tudi nad vlogo posameznikov pri delu za okupatorja... V varnostni službi so delovali najbolj predani in preizkušeni člani partije in skofejci, disciplinirani, drzni in prisebni v vsakem pogledu... Na podlagi vsestransko dobro preverjenega dokaznega gradiva obveščevalne službe pa so po sklepu vojaško-političnega vodstva uničevali tudi posamezne izdajalce..." Vanda Škodnik potem našteva vse mogoče ustanove od Prevoda (prehranjevalnega zavoda) do železnice in bolnišnic, kjer so delali člani Narodne zaščite. Za polno mero pa še doda, da je v Ljubljani živelo tudi celotno vodstvo narodnoosvobodilnega gibanja in da so vse zveze ilegalne Ljubljane segle do zadnje okupatorjeve institucije...

Pa naj mi po vsem tem Vanda Škodnik ali Josip Vidmar ali Edvard Kardelj ali kdo drugi od "stare hostarske aristokracije" zanika, da je bilo vse to mogoče brez kolaboracije z okupatorjem. Ako je logika to, kot je definira Slovenski Pravopis, potem so bili komunisti in člani OF enako kolaboracionisti kot oni, ki so jim nasprotovali in so počeli isto, da bi se po eni strani borili proti okupatorju, po drugi pa proti povojnemu prevzemu oblasti s strani stalinistov. Prav nobene razlike ni bilo med njimi. Vsi, ki so se hoteli boriti proti okupatorju, so morali infiltrirati okupatorske organizacije in institucije. A kdo je bil pri tem večji izdajalec, je odvisno od njegovega cilja. Kar se nas tiče - izdajalci so bili vsi oni, ki so se borili za 'novi red'

v Evropi pod Hitlerjevim vodstvom in oni, ki so se borili za to, da bi Slovenija ali Jugoslavija postala del sovjetskega imperija pod Stalinovim vodstvom. Čeprav se naši komunisti sedaj s svojo dediščino otepajo že nekaj let, si tega pečata ne bodo mogli nikdar izbrisati - niti jim bo Moskva dovolila, da ga zbrisejo, v imenu proletarskega internacionalizma in Brežnjeve doktrine o omejeni suverenosti socialističnih držav. Njihova edina rešitev leži v dialogu s svojimi idejnimi nasprotniki in v uvedbi politične demokracije z vsemi svojimi posledicami.

MITI IN "NULTA POZICIJA"

Ko se je tako televizijski kritik Jože Snoj drznil povdomiti o tehnični realizaciji VOS-ovskih nadaljevanj na ljubljanski televiziji, ga je politično oklofotal "književnik" Tone Svetina: "V bistvu gre za izkrivljeno gledanje na zgodovino NOB in za nestrpnost, ki jo mnogi kažejo že vrsto let do vsega, kar je bilo povedanega o revoluciji na tak ali drugačen način. Med nami živijo ljudje, ki bi radi odpravili spomin na NOB iz naše zavesti ali pa ga spremenili po možnosti v grde sanje, v današnjo situacijo pa uvedli presojanje 'z nulta pozicije', kar pomeni radikalno zanižanje preteklosti in odrekanje potrebe po vsaki tradiciji... Partizansko grafiko obravnavajo kot plakat, norčujejo se iz kiparjev, ki delajo spomenike NOB, češ, da smo postali dežela spomenikov. Književnost, ki obravnava NOB, nočejo priznati kot umetnost, ki bi vzdržala akademska merila. 'Slovenska književnost 1945-1965' daje dvema modernističnima pesnikoma večji poudarek kot 38 avtorjem proze, ki obravnava narodno-osvobodilni boj. Pred kratkim smo sklepali o smislu obstoja in ukinitvi revije BOREC, ob tem, ko naklade katoliškega tiska fantastično rastejo in ji plaža pod plaščem naših političnih institucij uspešno konkurira. Ob tem pa se pojavljajo v tisku sestavki, v katerih zlivajo gnojnico na naš narodnoosvobodilni boj, in to z namenom, da bi za vsako ceno 'demitologizirali' našo preteklost... Ko smo leta 1942 dobili Titova navodila za organizacijo obveščevalne službe, je bila slovenska VOS v polnem razmahu. Naša OF je razvila obveščevalno in kontraobveščevalno organizacijo, kakršne ji v zaslužjeni Evropi ni primere. Edino ta organizacija je bila sposobna likvidirati kontrarevolucijo, ki je bila okupatorjev hlapec... S svojo masovnostjo (je) uspešno paralizirala Gestapo in OVRO. Iztrebljala je mnogoštevilne izdajalce in vrinjence, s svojimi nitmi pa je segla v štab VI. italijanskega korpusa, v štabe slovenske kontrarevolucije in tudi v poveljstva Gestapa... Z iztrebljanjem domačih izdajalcev je slabil njegov (sovražnikov) vojno politični sistem in bilo je onemogočeno opiranje na domače reakcionarne sile..." Svetina je samo še pozabil dodati, da so "niti" VOSA v štab VI. italijanskega korpusa vodile skozi znano ljubljansko operno pevko, ki je bila ljubica poveljnika tega korpusa... Tudi ona se je verjetno držala ofarskih navodil, da so "žrtve potrebne"...

Svetini je zelo 'smešen' Snojev očitek, da so VOS-ovske akcije, kot jih popisuje Ribič, izmišljotine in akcije predvojaške vzgoje, "kajti dogajalo se je še marsikaj hujšega". Snoj dokazuje, pravi Svetina, da ne pozna ne predvojaške vzgoje, še manj pa resnično fronto, da o podtalnem

delovanju sploh ne govorimo. Snoj in Vogel sta bila ali še premлада ali pa se še niti rodila nista, da bi lahko doživela vse strahote minule vojne. Raje naj bi verjela 'zgodovinarjem' in ne proglašala doživljanja vojne generacije za izmišljotino.

Jože Snoj je Svetini odgovoril, da čeprav je bil še zelo mlad za časa vojne, mu je vse, o čemer Svetina govori, poznano "na srečo nekoliko več in nekoliko bolj poglobljeno", in da zgleda narodnoosvobodilne borbe "ni mogoče oživljati in podoživljati drugače kot skozi neizprosno pravično in resnično izpovedno nujo".

Novinar in književnik Peter Božič je enako odgovoril Svetini: "Gre za prakso iz stalinističnega obdobja naše polpretekle zgodovine, kjer je veljalo pravilo, da se je vsak poskus kritičnega obravnavanja naše kulturne proizvodnje iz časov NOB na kratko odpravil s politično diskvalifikacijo recenzenta oziroma kritika, prav tako pa so kritiki in recenzenti, ki so se posluževali istih izhodišč v ocenah kulturne in literarne produkcije, na enak način diskvalificirali vsak izdelek, ki ni sodil v njihov ideološki kalup, spet s politično in popolnoma nestrokovno diskvalifikacijo. Kakor rečeno, ta praksa je pri nas že zdavnaj zamrla, zahvaljujoč naporom naše skupnosti v graditvi samoupravnega sistema, ki se konkretno na področju kulturne produkcije kaže v svobodnem uveljavljanju pluralizma idej in različnih umetnostnih in kritičnih smeri, namesto takratne ene, administrativno predpisane, kot je to še danes npr. v državah vzhodnega bloka. Prav zaradi tega priznam, da me je Svetinov nastop docela iritiral, ker pomeni način obrambe tistega teksta, vračanje v prakso tistih nedemokratskih etatsističnih časov."

Nato je DELO organiziralo okroglo mizo o VOSovski TV seriji, pri kateri so sodelovali Milan Apih, Matej Bor, Stanka Godnič, Bogo Gorjan, Tone Pavček, Ivan Ribič, Ivo Svetina, Jože Snoj, Bojan Štih, Herman Vogel in Sergej Vošnjak. Nekaj citatov iz poročila o tej okrogli mizi:

Bogo Gorjan: "Mislim, da je slika o tem obdobju, ki jo imamo pred očmi mi, aktivni udeleženci v njem, vse manj sprejemljiva za današnjo mlado generacijo." Čeprav je Gorjan za mite, misli, da ne bi smeli zanemariti znanstvene, demitologizirane obdelave te tematike, ki pelje "po težavni poti do kompleksne podobe, v kateri si bomo morali priznati tudi senčne plati. Čas je, da se vsega tega lotimo širše kot doslej, v vseh pristopih pa moramo ohraniti osnovno idejo našega boja - idejo osvoboditve in revolucije. V okviru te ideje je mogoče prikazati tudi razne deformirane posameznike tega obdobja." Gorjanu bi pri tem samo postavil vprašanje, zakaj je prihajalo do deformacij in 'deformiranih posameznikov'. Nacistični vojni zločinci, ki so bili nedvomno deformirani, so se izgovarjali z izvrševanjem povelj od zgoraj. Ali se ne bi morda nekaj takega zgodilo tudi z 'deformiranimi posamezniki' NOBa?."

Za Sergeja Vošnjaka ni nujno, da bi bila v umetniških stvaritvah revolucija 'povsem točno dokazljiva'. Matej Bor nima nič proti mitom: 'Seveda pa sem proti mitom, ki

prikrivajo resnico - kar je le druga beseda za laž.' Herman Vogel se boji, da je razočaral svoje sogovornike: "Razočaral zato, ker mislim, da mi celo nekoliko bolj čisto in svetniško gledamo na te stvari kakor oni, ki so jih doživljali." Tone Pavček pa je razočaran nad znanjem mladine o NOB: "V MLADINI je bila objavljena anketa o poznavanju naše polpretekle zgodovine. Polovica vprašanih mladeničev med 20. in 22. letom ni vedela, kaj se je zgodilo 6. aprila 1941. leta..." Bojan Štih meni, da je treba problem določenega zgodovinskega, družbenega, socialno političnega trenutka "prenesti na mlado generacijo tako, da se bo sposobna odločiti: 'Ne more se več odločati po modelih očetov. Ponavljam, naš problem je bil problem dileme.' Dileme stalinistične revolucije v času sovražne okupacije?"

DEMOBILIZACIJA NACIJE

Temu je sledilo famozno 'protestno pismo iz Radovljice', podpisano od vodstev lokalnih organizacij Socialistične zveze, Zveze komunistov, borcev NOB, sindikatov in Zveze mladine: Televizijska nadaljevanka VOS je "pravi moralni oddih" pred vsemi mogočimi tujimi vplivi, ki se pojavljajo, ker smo 'odprta družba'. "Ne gre za to, ali so zgodbe resnične, pomembno je in še kako pomembno, da so situacije avtentične, akcije nastopajočih za vsakega poznavalca razmer možne in realne, torej resnične..." Pojdite med ljudi Gorenjske, kamor je dogajanja očitno postavil avtor in tudi režiser, pa se boste mogli prepričati o tem, kako zelo kot svoje občutijo ljudje junake slovenske nadaljevanke VOS..." Snojeva kritika, da gre za "kovbojščino", za "slovenski vestern", je bila "napad": "Zolčen, žaljiv, sovražen napad na televizijsko delo, ki si je 'upalo' pokazati iz dni našega boja pozitivnega junaka. Še več - določeni odstavki so bili malone grožnja, vsekakor pa napoved podobnih izpadov proti vsakemu pisatelju ali režiserju, ki bi si v prihodnje še 'drznil' tretirati slovenskega človeka v boju z okupatorjem, kot pozitivnega junaka in si ne na silo izmišljal o njem vse mogoče stranpoti... Če bi to bila smer kakšnega zamejskega lista, bi to bilo razumljivo. Toliko manj razumljivo pa je, da takšno 'smer' zastopa DELO, kot glasilo SZDL Slovenije... Bile so napake, da celo grobe in zelo škodljive. Toda takšne svojevrstne cenzure, kot jo uveljavljate v našem tisku, sedaj resnično še nismo bili priče... Kaj je in kaj bo zgodovinsko ostalo bistveno za naš narod in za našo družbo - to, da smo Slovenci stopili v moderno zgodovino kot odporiška skupnost ali dejstvo, da so se v povojnem vretju uveljavili tudi deformirani posamezniki, ki pa naj bi bili, po mnenju nekaterih naših kritikov, značilnejši, kot na primer partizanski diverzanti in obveščevalci boreči se s sto in tisočkratno premočjo... Protestiramo proti poskusu, da bi priznavali resničnost samo v nasilnem iskanju anomalij posameznikov, vse drugo pa vnaprej onemogočali kot 'neresnično' in 'neumetniško'. To je namreč pot v razvrednotenje lastne zgodovine, to je demobilizacija nacije..."

Kolegij uredništva DELA je temu dodal svoj komentar, ki je že v prvem odstavku zadel c živu: "Domnevamo, da je prišlo do pisanja protesta iz Radovljice, ki ga objavljamo v celoti, po poti občega demokratičnega pojmovanja in ugotavljanja dejstev ter da se bodo avtorji še oglašali,

li, kadar bodo vmes kakšna morebiti pomembnejša vprašanja s kulturnega ali drugega področja... Iz doslejšnjih razprav menda dovolj jasno izhaja, da nista bili kritično in strokovno utemeljeno zavrženi snov in tematika teh televizijskih nadaljevanek, marveč njuna pisateljsko-filmska obdelava; Snov v svoji presoji našo revolucijo postavlja tako visoko, da mu je predvajana televizijska izvedba o VOS očitno preskromna... V našem družbenem razvoju smo na srečo prišli že tako daleč, da tako pavšalnih protestov res ne bi smeli več pisati in podpisovati. Menimo, da so bili ti očitki vrženi v prazno in da kot bumerang zadevajo njih zapisovalce..."

MOČ IDEJE ALI PREVARE?

Končno je bilo cele komedije zadosti tudi pisatelju Tarasu Kermavnerju, ki je na eni celi strani DELA (če izvzamem fotografijo zaspanega psa) obdelal radovljiške užaljene duše: "Televizija in tisk sta zagotovo taka javna medija, da soditi o njih nima pravice le ozek krog posameznikov, ampak vsi, ki jim je namenjena. Če odmislim slabo slovenščino, je to edino mesto Protestnega pisma, s katerim se strinjam." Najprej Kermavner izrazi svoje nestrinjanje s Snojem in Voglom (v 'Tedenski Tribuni') in označi Snoja za predstavnika one literarne kritike, ki je znana kot "vidmarjanstvo": "Prva generacija povojnih slovenskih vidmarjevcev (Šega, Mejak, Brezovar itn.) je nasledla na plitvino (tako v očeh javnosti kot v lastni zavesti - danes praktično ni več navzoča razen v svojih epigonih, ki pa so kljub svoji razvejani časopisni dejavnosti le anonimni), ker je to ideologijo vzela preveč preprosto in naravnost." Potem pa se Kermavner obrne k VOSovi nadaljevanki in pravi: "Nadaljevanka VOS ne more biti samo predmet čistega užitka, temveč je tudi struktuirana po določenem vrednostnem modelu. Zmaga zmerom naš, ki je pravi. Poražen je tuji, ki je nepravil. Vrhovna vrednota je etnocentrizem: naše. Vrhovno zlo je tuje... Smo v tipični situaciji katerekoli tradicionalne evropske legitimite: religiozne, cerkvene, dinastične, nacionalne, strankarske. Nadaljevanka VOS opeva (pro-pagira) to, ker je zmagalo in kar zdaj vlada; takšnemu poslu se je že od nekdaj reklo konservativizem oz. apolo-gija obstoječega. Za tisto evropsko umetnost zadnjih stoletij, ki se je imela za revolucionarno, pa je bilo značilno ravno to, da je obstoječe in zmagovito spodbijala... Ta revolucionarna umetnost je anti-etnocentrična in antilegitimitetna... Tradicionalna kulturno-umetniška dela so svojo formulo: naše, ki je zmagovito, je pravo, zmerom lepo garnirala in skrivala pod masko zadnjega elementa: pravega. V prvi plan je prišla ideologija, ki je, pa naj je bila katoliška ali liberalistična ali stalinistična, govorila kar se da mnogo o razlogih pravega; formulo je spretno preobrnila v pedagoško moralko, agitpropovsko demagogijo: naše je zmagalo, ker je - bilo in je - pravo..."

"Ne zmaga tisti, ki ima boljše moralne, zgodovinske, humanistične, ideološke razloge," pravi Kermavner, "temveč tisti, ki je močnejši (zvitejši itn.). Močnejši pa ni tisti, ki je močnejši (to bi bil - glede na razpoložljivo posvetno moč okupator), temveč tisti, ki je naš." Avtorju Ribiču "je prišla na pomoč celotna regionalna

politična struktura - radovljiški politični vrh SZDL, ZKS, zveze borcev, sindikatov in mladine, s tem bi se lahko ustvaril precedens, ki bi bil za naše nadaljnje politično-kulturne prilike izredno nevaren, lahko bi se začela nadaljevati praksa, ki je bila nekoč (v obdobju petdesetih let) splošna in zakonita, danes pa se pojavlja le še sporadično... Iz Pisma je očitno, da njegovim sestavljavcem ne gre za razpravo o problemih zgodovine, morale, estetskega, vloge posameznika in skupine v NOB itn., temveč za boj ter zmago za vsako ceno in z vsemi sredstvi... skrijejo jo za ideološke razloge, garnirajo jo z vsako manifestativno politično, moralno in vojaško frazeologijo, ki je bila pred dvajsetimi leti še del "svetega", magičnega, danes, sredi racionalnega, laičnega, razumnim in utemeljenim razlogom odprtega slovenskega sveta pa deluje deloma zastrašljivo deloma komično, deloma skrajnje neprijetno deloma neobgledano." V nadaljevanju "Vosovca zmagata, ker sta neskočno odločna, drzna, močna, ker ju žene naravnost nadčloveška želja po Uspehu in Zmagi in ker sta pri tem izredno prekanjena: ker znata svoje nasprotnike tako spretno prevarati. Domobranci (za katere pa ni bistveno, da so domobranci, to je določena ideološka formacija, temveč da so sovražniki) se kažeta drugačnoma, kot sta: ne kažeta se kot sila, kot hotenje po zmagi, temveč kot nekaj drugega. To česar ne vidijo domobranci, pa prav dobro vidi gledavec, saj se vosovca pred njimi ne le da ne skrivata, temveč je bistvena poanta vseh epizod nadaljevanke ravno v tem, da bi gledavci čim bolj spoznali, kako so vosovci znali sovražnika preslepiti in na podlagi takšnih preslepljenj tudi zmagati. Nadaljevanje je za gledavce naravnost pouk iz predmeta, kako učinkovito prevarati svojega sovražnika in zmagati na temelju takšnega slepljenja, ne pa zaradi moralnih, zgodovinskih, humanističnih, proletarskih itn. razlogov."

ZA KOEKSISTENCO

"Prišli smo do bistva Pisma," nadaljuje Kermavner. "Pismo namreč ne ravna s svojimi branci tako, kot je ravnala nadaljevanke, ne upodablja mehanizma zmage, temveč dela z mano, ki ga prebiram, tako, kot da sem jaz tisti domobranec - nasprotnik - ki ga je treba preslepiti. Meni ne govori, da mu gre za moč in zmago, temveč za Načela in Moralo in Narod in Socializem in Domo-
vino. Namen pisma je: zastrašiti vsakogar, ki se z mano ali z nečim, do česar mi je, ne strinja; zastrašiti ga tako, da si ne bo upal znova v napad name; ohraniti si možnost lastne moči, tujo moč pa minimalizirati (z vsemi sredstvi)... Pismo je tako radikalno v svoji napadalnosti, tako določeno v svojih trditvah, tako drzno v pritikanju svojemu nasprotniku nečesa, česar v njem ni, tako silovito v tonu, tako močno v svojem političnem - čeprav regionalnem - besu, da računa na zmago; da računa: bravca bomo ravno zaradi svoje drznosti, odločnosti, samoumevnosti prepričali, da bo verjel, česar sam pri sebi nikoli ne bi, preoblikovali mu bomo njegovo zavest, si ga podredili, ne bomo dovolili debate, pri kateri je neogibno sodelovanje dvoma, suma, kritičnosti in avtokritičnosti, v razmerje nadaljevanke-Snoj bomo vnesli odnos čiste ekskluzivnosti, kakršen je znan iz same nadaljevanke: ali z nami ali

zoper nas, tretje poti ni, tretja pot je objektivna pot k sovražniku, torej zoper nas, torej zoper politične forume, torej zoper 'ljudstvo' (ki ga ti politični forumi, tako je v Pismu zapisano, predstavljajo)... Zgodovina je boj med dvema nasprotnikoma, piše pa jo tisti, ki zmaga; revolucija je prav takšen boj, v katerem so dovoljena vsa sredstva, predvsem pa sredstvo prevare; pozitivni junak je tisti, ki v boju zmaga, ker je bolj drzen, odločen itn. od drugih." Te metode, ugotavlja Kermavner, so bile uporabljene pri napadu na Kocbekov 'Strah in pogum', na Rožančev 'Toplo gredo' in še na vrsto kulturnih pojavov. "Razložek je samo v tem, da danes nismo v situaciji totalne vojne, kjer je vse mogoče in vse res - res tisto, kar trdi močnejši. In da je treba vse storiti, da ne bi znova zapadli v takšno noro situacijo... Brž ko se je dopustilo, da je šel razvoj jugoslovanske in slovenske zgodovine v smer, kjer smo danes, smo v načelu (ne pa še v vsej praksi) ugotovili, da so metode, kakršne so bile uporabljene zoper Kocbeka in zoper številne druge, danes pa zoper Snoja in DELO na daljši rok neučinkovite."

"Ta pisma bi bila učinkovita le v primeru, če bi se naš razvoj leta 1950 ustavil; zmagovita bi bila lahko le tedaj, če bi družba obstala pri nekem (neo)stalinističnem političnem sistemu, v katerem pa so pisma seveda samo zunanja kvazidemokratska fasada (glas "ljudstva") že prej sprejetih političnih odločitev političnega vrha, ki odločajo o vsem, celo o najmanjši stvari." Ker temu ni tako, "je vsakršno tako Pismo le slepilna metoda, ki ne more imeti svojega učinka (Zmage), temveč se mora spopasti s stabilnostjo odprte politične strukture, v kateri so dopuščena različna tretiranja tako revolucije kot pozitivnih junakov... Če govorim o različnih tretiranjih, potem ne mislim tega nasploh in politično prekanjeno (po tisti "kitajski" logiki, češ naj zacveti sto cvetov, bomo vsaj videli, kateri so zoper nas), s to besedo nočem nikogar prevarati, temveč mislim dobesedno: zato se zavzemam za polemično, vendar realno koeksistenco Ribičeve nadaljevanke in Snojevega neohumanizma, Mrakovega heretičnega katolicizma in romantičnega proletarstva Jaše Zlobca, Adama Franka in tribunašev, Zajčevega nihilističnega demonizma in Šeligovega reističnega deskripcionizma, Svetinovega lovskega pogleda na svet in Vodnikovnega svobodnega krščanstva. V takšnem pluralnem svetu pa so pisma, kakršna je radovljiško, čisti anahronizem, temelječ na preveč naivnem literarno-političnem zapletu." Kermavner zaključuje: "V sklepu Pisma beremo: Bistveno za slovenskega človeka v drugi svetovni vojni pa je bil boj, akcija, vojaška uspešnost... Upam, da sestavljavci Pisma tokrat ne bodo 'vojaško uspešni' in da bomo Slovenci postopoma realiziral tudi kako novo bistvo."

PRED ZAKLJUČKOM LISTA Iz Ljubljane je prispela vest, da so gotovi narodni poslanci hoteli kandidirati tudi alternativne kandidate za slovenske predstavnike v novem predsedstvu Jugoslavije, da pa jim je to bilo zaradi političnega pritiska onemogočeno. To skupino poslancev je vodil Cene Matičič, ki so ga zdaj izključili iz ZKS. Proti temu so zdaj protestirali študentje, med katerimi se nahaja poslanec Tone Remškar, ki je tudi pripadal Matičičevi skupini. (ds)

ZLAGANA PRIJAZNOST

MEDNARODNEMU POSVETOVANJU PEN KLUBOV V PIRANU NA ROB

Po vsem svetu vstajajo prav iz pisateljskih vrst kritični glasovi, ki obsojajo nezadostnost današnje družbe in mnoge politične, duhovne in narodne krivice, ki jih lahko odkrijemo na vseh koncih sveta. Sinjavski, Daniel, Ginsburg, Tarsis, Solženicin iz Sovjetske zveze, veriga pomembnih pisateljev iz Češkoslovaške in Poljske, nemški, švicarski in italijanski pisatelji, kritična Amerika z Normanom Mailerjem in tudi zadnji in odročni koti naše zemlje, vse to opozarja na neštete krivice in podlosti, v katerih se duši družba in predvsem kritični duh. V tej situaciji, ki zahteva veliko budnost, pogum in trezno kritično presojo, prireja PEN klub vrtno veselico, bankete in slavlja na baržunastih preprogah najdražjih hotelov. Medtem ko vrsta pisateljev sedi v zaporih, doživlja stalna poniževanja v dnevnem življenju ali pa jih zamolčujejo, kot da niso nikoli živeli in ne žive, sede drugi pisatelji pri polnih mizah in v zlagani prijaznosti, ogibajoč se vsakršnih resnejših problemov.

Ker pisatelji verjetno nismo več v ljudski šoli in smo ji kolikor toliko odrasli (toda tudi v to bi človek včasih podvomil, ko prebira papirnate in grozljivo-solzava poročila o PEN klubu v slovenskem tisku, ki niso niti na nivoju prve šolske stopnje), bi pričakovali, da retorično-papirnato vprašanje "ZAKAJ PIŠEMO?", ne more več delati težav. Seveda, nekaterim predsednikom centrov verjetno ni jasno niti to vprašanje, saj kot "veliki" (tako brez izjeme slovenski domovinski tisk) že, mnogokrat, že leta ali desetletja, niso izdali kake nove velike "umetnine" in torej sede na zasluženih lovorikah. Torej mora biti res vprašanje, zakaj pišem, oziroma zakaj več ne pišem, oziroma zakaj nisem in ne bom pisal.

Vprašanje ideoloških in političnih diskriminacij nas ob tem retoričnem, tej prozorni, vsega se ogibajoči figuri "ZAKAJ PIŠEMO?" (Why do we write?), res ne more zanimati. Bolje je ležati na zeleni travi in poslušati modrovanja "Borilca z bogom" in dobrodušna hvalisanja zajetnega črnkega pisatelja Christopha Assamoia, predsednika pisateljskega centra Slonokoščene obale. Poročevalcu ljubljanskega DELA, mednarodno sposobnemu 'gibčnemu diplomatu' Bogdanu Pogačniku je žal, da v Piranu samem kosila na travi ni bilo. Zato pa pod bogatimi lestenci v najdražjih hotelih.

Že leta 1965 sem v mednarodno uglednem švicarskem časopisu DIE WELTWOCHE 5. novembra opozoril na duhovno in moralno nezadostnost 33. kongresa mednarodnega PEN kluba na Bledu. Prav takrat so se jugoslovanske politične oblasti, ti nenapisani cenzorji javnega mnenja v Jugoslaviji, dušili in potili z vrsto afer in aferic, med katerimi zadeva z ukinjeno revijo PERSPEKTIVE in sicer kratkokrajnim, a vsekakor nekaj časa prisotnim kulturnim molkom mnogih slovenskih kulturnih delavcev, ni bila majhen oreh. Najpomembnejši slovenski pisatelji iz domovine so na Bledu manjkali, tudi Kocbeka ni bilo na zlagano slavlje. Šest let pozneje mora isti ugledni časopis, ki gotovo ni orodje emigrantov in reakcije, temveč po vsem svetu priznan levo orientiran demokratični forum (za mnoge celo preprogresiven), ponovno opozoriti na neprijetno ne-dejavnost mednarodnega PEN kluba, ki postaja vedno bolj kavarniško omizje postaranih pisateljev.

Toda razrešiti ne bi bilo potreba le mnogih vprašanj v mednarodnem pisateljskem življenju, ki jih PEN klub že iz dolžnosti do svoje ustanovne listine, ki govori o stalnem boju te pisateljske organizacije za svobodo izražanja in tiska, mora reševati, temveč tudi vprašanje večkrat težkega socialnega in nezavarovanega položaja mnogih pisateljev. Medtem ko se je življenje delojemalcev v zadnjih desetletjih v večini držav bistveno uredilo, ostajajo pisatelji nezaščiteni, brez pokojnin, zdravstvene zaščite, rednih dohodkov in na milost in nemilost prepuščeni samovolji založnikov, ki jim izplačajo le droben procent vrednosti natisnjene in prodane knjige. Prav na nemško govorečem prostoru, predvsem v Zvezni republiki, si zadnje čase pisatelji prizadevajo doseči bistvene izboljšave. Izgleda, da bo socialno demokratska Brandtova vlada marsičemu ugodila, in tu so znaki, da tudi v Švici in Avstriji to novo prizadevanje za boljši socialni položaj kulturnega delavca ne bo ostalo brez odmeva. Videti namreč ne smemo le nekaj pisateljev zvezdnikov z izredno visokimi honorarji, temveč tudi pisateljsko pešadijo v težkem položaju.

Ti problemi pa, prav tako kot mnoge anomalije v svetu, pisateljev pri obloženih mizah in pod svetlimi lestenci ne morejo zanimati. Nekaj retoričnih, nikogar obvezujočih protestov, ki so pozabljeni, predno so do konca izgovorjeni, in že smo ponovno pri polki in potici.

Verjetno ni slučaj, da kljub prizadevanju sovjetskih oblasti, sovjetski pisatelji niso člani PEN kluba. Dokler postavljajo v Sovjetski zvezi nasilne literarne teorije in preprečujejo celo Nobelovim nagajencem (Pasternak, Solženicin) suvereno literarno izražanje na področju njihove države, ni mogoče sprejeti takih pisateljskih društev v PEN klub. Seveda pa ostaja moralno vprašanje, ali so lahko z ozirom na sedanjo PEN-karto tudi drugi PEN centri iz komunističnih držav sploh člani PEN kluba. Tudi letošnja hotelirka Jugoslavija se ne more pohvaliti, da dopušča svobodo pisanja in tiska. Kakšna je usoda pisateljev Mihajlova, Džilasa, Pučnika in kakšna je usoda tistih slovenskih in jugoslovanskih pisateljev, tudi članov PEN kluba, ki jih jugoslovanski centri PEN kluba stalno zamolčujejo in ignorirajo, kot da bi bili mrtvi? Moramo spremeniti ustanovno listino mednarodnega PEN kluba, oziroma ali morajo določeni člani-centri zapusti-

ti mednarodni PEN klub, saj tako in tako bojkotirajo določila mednarodnega PEN kluba? O tem se bo treba javno pomeniti. O tem bo moral med drugim razpravljati tudi izvršni odbor mednarodnega PEN kluba, saj ne gre, da bi določene članice mednarodnega PEN kluba (med njimi tudi slovenski center) zavestno ignorirale ustanovna demokratska določila PEN kluba.

Kaj naj kar naprej slepomišimo pri polnih mizah in skledah? Pred vojno so pisatelji, člani PEN kluba, izključili pisateljski Hitlerjev klub iz zveze. Bili pa so v resnici prav tako nepopolni, kot današnji pisatelji, in niso izključili pisateljskega centra fašistične Italije. In tako dalje.

Torej: to je moralno vprašanje. Črtajmo sedanja določila mednarodnega PEN kluba iz proslule karte in sprejmemo tudi "gibčne sovjetske diplomate" in zagrizene preganjalce Sinjavskega, Ginsburga ali Solženicina v pisateljsko organizacijo. Ali pa se držimo jasnih demokratičnih določil in proučimo možnost in nemožnost obstoja še nekaterih PEN klubov, med njimi tudi slovenskega, v tej mednarodni organizaciji.

Zbor pri polnih mizah in na azurnih obalah ne more pokazati ničesar drugega, kot našo pisateljsko in človeško revščino. Pisatelj je bila vedno tudi moralna naloga. PEN klub lahko samo razpade v vesele udeležence vrtnih vesellic ali pa lahko postane prenovljena, kritična in dinamična pisateljska organizacija.

Kje smo sedaj? Ali že ni zelo pozno? Tik pred dvajseto?

PRIMORSKA V PRECEPU

V knjigi 'Spomin na moja tržaška leta', nam dr. Lavo Čermelj opisuje življenje v Trstu in deloma na vsem Primorskem pred prvo svetovno vojno in nekaj let po njej. Ob njegovih spominih in če preberemo še izredno številko ZA LIVA, ki jo je založil bivši odbor mladinskih društev, se pravzaprav zavemo, kaj so zmogli takrat Slovenci na Primorskem.

Jadranska banka, Trgovsko-obrtna zadruga, Hranilnica in posojilnica, (banke), številne hranilnice, društva vseh vrst, štiri Ciril-Metodijske šole, ki so jih Primorci sami vzdrževali, cvetoča kulturna društva, vse se nam zdi danes skoraj neverjetno. Napredni in ugledni dnevnik EDINOST, ki je izhajal do leta 1927, je pomenil v slovenski zgodovini verjetno redek, če ne edini primer enotne narodnopolitične misli.

Toda drugim slovenskim rojakom pred in po vojni je pretekla in sedanja stvarnost na tem mejnem predelu slovenskega ozemlja prav malo znana, če nimajo že kar naravnost zmešanih predstav. Primorci so zanje že pol Italijani, kajti mnogi si v svoji krajevni miselni utesjenosti ne morejo predstavljati drugačnega Slovenca kot je recimo nekoliko okoren kmečki fant z gorenjskim ali dolenskim naglasom. Zanimivo je, da so si premnogi od politične zgodovine na Primorskem zapomnili samo to, da je ob italijanskem tudi slovensko odposlanstvo hitelo prosit v

Benetke zavezniško poveljstvo, naj zasede Trst. Ta primer, ki je bil posledica silne krize, ki so ga pa Italijani izrabili za zasedbo Trsta, ki bi pa bila kljub temu prišla, se danes preprosto posplošuje in odreja primorski narodni misli pravo slovensko (!) veljavo in tudi njenim nosilcem.

Toda nihče ne oporeka, vsaj ne javno, dejstvu, da so bili v osrednji Sloveniji ljudje, ki so iz dunajske podrejenosti zavedli slovenstvo pod beograjsko, da bi rešili slovensko "majhnost". In če je bil tedaj ta prehod politično edini izhod in nerazveseljivega položaja, in če spregledamo še zlorabo ob priključitvi h kraljevini Srbiji, le ni zanikati, da so bili med Slovenci preštevili vplivni ljudje jugoslovenarji, če ne pravi kardordjevci - verjetno predvsem v lastno korist.

Čudno danes, toliko let po vojni je, da niti uradna niti neuradna Slovenija ne prizna ali vsaj ne piše o dolgoletnem boju Primorcev za slovenstvo; da je bilo primorsko partizanstvo predvsem patriotično; ne pišejo o organizaciji TIGR, o vseh tistih borbah, ki jih je fašizem strl: nadškof Sedej, skladatelj Bratuž, bazoviške in openske žrtve itd. Po šolah se učijo edino o Novicah kot kulturnem listu, o Čebelicah, jugoslovanski eri, okupirani Ljubljani in še kaj. Kaj je bilo na Primorskem, na Koroškem ali v Slovenski krajini, o tem pa ima vsakdanji Slovenec prav meglene predstave. Videti je, da je edino osrednji del Slovenije in miselnost teh Slovencev edino merodajna v presoji, kaj je slovenska celota. Vse drugo so 'regionalizmi', 'lokalizmi' in slično. Kako na vse to gledajo Korošci, ne vem. Toda prepričan sem, da je prav njihovo Koroštvo tisto, ki daje pečat in vez njihovemu slovenstvu.

Slovenska samobitnost, slovenska enotnost je prav v tem, da nobena pokrajina, njeno kulturno izročilo, misleno in stvarno bogastvo, ni prezrta. Torej prav v tistem, kar nekateri misleci, poznamajoč centralistična pojmovanja iz preteklosti, zlasti seveda francoska, imenujejo 'regionalizme', 'lokalizme' itd. In čudno, nekateri krogi bi želeli kar odmisлити zamejstvo, uokviriti slovenstvo, lepo v danes začrtane meje, zaigrati na mednarodne adute, pri čemer jih zamejci lahko samo ovirajo. Zares čudoviti provincialni duh, prav po šolsko začrtan. Ali je čudno, da so se začeli Primorci poitalijančevati, ne pod fašizmom, ampak šele nekaj let po vojni, razočarani nad takim slovenstvom, ideološkim in dobrososedskim, razočarani nad pojmom Slovenije kot razširjene province.

Zares ni treba biti mnogo razgledan, da ugotoviš, če si že mednarodni, na avstrijsko-južnotirolskem primeru, kako mora matična domovina ohranjati vezi z zamejstvom, in kako more zamisel celote slovenstva prehajati državne meje. S tem niso mišljene ozemeljske zahteve, kot bi si edinole mislil slovenski politikant, ampak skrb za vse Slovence. In 'mednarodno' razgledan slovenski narodni mislec bi se moral zavedati vsaj švicarskega primera razsrediščene enotnosti. Toda dokler so narodne pameti vključene v ideologije zasebnih nazorov, kaj takega ni mogoče. (Partizanstvo je bilo recimo na Primorskem le nekoliko drugačno, odnos vatikanskih visokih krogov do slovenstva tudi. Tudi odnos Korošcev do jugoslovanstva je danes nekoliko drugačen kot je drugod.) Mogoče pa bo drugače, ko se bo malo bolj razlikovalo med zasebnimi in skupnimi zadevami, o tem, da zamisel enega ali majhne skupine ne more biti nekaj edino pravilnega, izključnega; o tem, da je vsem potrebna duhovna

širina, iskren pogovor med vsemi, ki smo si rojaki. Zavest, da smo si svoji in da med svojimi ni poračunavanja in zlasti ne obračunavanja.

Že danes je velik del mladega rodu na Primorskem zaradi kulturne zapostavljenosti naših posebnosti od centra očaran za italijanstvo. Najbolj zaradi RAI, TV ter neslovensko miselnega programa TV v Ljubljani, dasi se sliši preprosto, da lahko TV kroji ljudem pamet. Bati se je, da bi se ob še nekaj nerazumevanjih, zaradi neke pokrajinske pameti kot slovenske celote ter njenega širjenja, novi slovenski rod na Primorskem z večino odločil za Italijo.

Danes se z vso silo postavlja zahteva, naj postane slovenska Istra in jugoslovanski del Primorske nova škofija, ki naj bo vključena v ljubljansko metropolijo. Ne bom pisal o tem, kako primorska duhovna misel in čut pod upravo škofa nedomačina trpi in gineva zaradi vsiljevanja ljubljanskega cerkvenega pojmovanja. Samo to hočem navesti, da sta bila slovenstvo in Cerkev na Primorskem nerazdružljivi; da je sedaj, ko se meje v vsakdanjem življenju umikajo, toliko več upanja, da Primorska ne bo več miselno in ozemeljsko razkrojena in osiromašena. Huda bi bila nenadna cerkvena razkrojitev zaradi nove, za Slovence nevarne okrnjenosti, ker sta Cerkev in slovenstvo tako povezani; zaradi nevarnosti, da bo drugačen, vsiljen verski način uničil navdušenje številnih Primorcev in njih navezanost na Cerkev. Hudo nevarne za našo skupnost so take politično upravne igre, toliko bolj, če jim ni briga okrnitev narodne celote.

'PERSPECTIVUS'

ZOPER VIDMARJANSTVO

Odstopu treh režiserjev Drame Slov. narodnega gledališča v Ljubljani - Žarka Petana, Mile Koruna in Franceta Jamnika, - o čemer sem poročal julija, je sledila daljša javna izjava 12 slovenskih režiserjev o položaju v Drami. Izjavo so podprli: Peter Božič, Andrej Hieng, Andrej Inkret, Igor Lampret, Dušan Pirjevec, Vasja Predan, Marjan Rožanc, Dimitrij Rupel, Dominik Smole, Gregor Strniša, Veno Taufer, Borut Trekman, Dane Zajc in Miro Zupančič - dobro poznane osebnosti slovenskega kulturnega življenja. Čeprav so ji sledile apologije sedanjega stanja od strani Jožeta Javorška (Brejca), Branka Miklavca in ravnatelja Drame Janeza Šenka, niso mogle izpodbiti bistva ocene, ki jo je dalo 26 podpisnikov izjave. Če je res, kar je bilo izrečeno o Francetu Jamniku in Miletu Korunu, potem je to samo ilustracija dileme, pred katero se nahajajo že dalj časa naši kulturni delavci doma, nikakor pa ne preokret v Jamnikovem in Korunovem mišljenju. V režimu, ki vlada pri nas, se ljudje nujno obnašajo drugače kot pa mislijo. Režimski pritisk nujno ustvarja hipokrite, toda prej ali slej ta ali oni končno le pogleda sam sebi v obraz in pride do spoznanja, da mu je nemogoče za zmeraj živeti z lažjo. A ta laž je obravnavana v delu izjave, ki pravi:

"Bistveni smisel gledališča naj bi bil v doprinosu Napredku, Družbi, Socializmu itd. Gledališče naj skozi svojo ideološko, moralistično in etično sporočilo vpliva na gledalce, naj doprinaša ustvarjanju novega Človeka in nove Prihodnosti. Gledališče naj spreminja svet. Ta naivna akademska vera v možnost spreminjanja sveta in človeka preko gledališkega sporočila, je zelo živo prisotna v idejno-estetskih koncepcijah, kakor jih je v svojem dolgoletnem esejištvu in kritičnem delovanju ekspliciral Josip Vidmar. Kriza našega gledališča je v mnogočem izraz zastarelosti in nevzdržnosti takih in podobnih teorij, ki jim je, žal, se-

danje vodstvo na stečaj odprlo vrata, navzlic težnjam in potrebam pretežnega dela dinamično usmerjene, misleče in delujoče gledališke strukture na Slovenskem. Mlademu občinstvu, živečemu v svetu tehnološke revolucije sodobne Evrope, je dovolj verbalistične gimnastike, ideoloških in moralističnih traktov na način avdioretorične kulture. To občinstvo noče biti več objekt pseudohumanistične pedagogike, noče biti posiljeno z didaktičnimi recepti, zoperstavlja se ideji, po kateri je gledališče otroški vrtec, popravni dom, klinika, tribuna SZDL. Občinstvo je lahko neumno, neizobraženo, nekulturno, konformistično, malomeščansko, antirevolucionarno in snobovsko, toda če šole in univerza, partija in politiki, socialni delavci in inštituti, tisk in TV ter ostala sredstva, ki imajo na voljo veliko bolj resne in efektne metode prepričevanja in prevzgoje množic, v tem svojem poslu ne uspevajo, potem je zares potrebna ogromna porcija odmaknjenosti od življenja in humanistične zaslepljenosti, da bi verjeli, zares verjeli, v tako imenovano sposobnost gledališča za spreminjanje sveta in njegovo poklicnost za operacijo omenjenih lakastih ran sodobnega človeka.

"Na tem mestu velja poudariti, da naš nastop ni naperjen zoper literaturo v gledališču, temveč se le zoperstavlja vidmarjanski razlagi položaja literature v njem. . . Naš skupni nastop ne pletira za uniformnost stališč, ampak nasprotno, želi široko pahljačo smeri in teženj, zavrača vse, kar se je očitno izkazalo za preživeto, neustrezno našemu času, konservativno, konformistično in lažnivo. . . Občinstvo je žejno in lačno novega gledališča. Nihče ne more danes z gotovostjo trditi KAJ to sodobno, novo, moderno itd. v resnici je, toda ena od osnovnih dolžnosti živega gledališča je, da prevzame nase breme tveganja ter skozi neprestani nemir iskanja ugotavlja okus, želje in potrebe občinstva. . . Status, vloga in kreativne možnosti sodobnega slovenskega režiserja v gledališču, ki je vodeno po načelih Josipa Vidmarja in njegovih somišljenikov, so reducirane na nivo aranžerja, mezdne delavca, servisne dejavnosti, dekoraterstva in podobnih uslug, ki nimajo ničesar skupnega z avtonomnim, kreativnim, profesionalno odgovornim delom, ki tvori profil sodobnega režiserja v Evropi. . . Dokler se ne spremeni profil opisane gledališke strukture, ostaja režiserjem samo ena možnost: bojkot pričujoče vodstvene elite, vzdržnost od dela v tej ustanovi in glasno, jasno postavljena zahteva po drugačnem tipu dialoga o temeljnih vzrokih krize gledališča na Slovenskem."

.... Z REPOM MED NOGAMI

Kako tragična je ta afeta, postane jasno, ko berem komentar Jožeta Javorška na prednjo izjavo:

"Predvsem je neizpodbitna resnica, da so podpisniki omenjene izjave z izrazito mero ciničnosti pustili mesece in mesece Bojana Štiha, da se je samcat bojeval za nekatere ideje, ki jih zdaj, post 'festum', v svoji Izjavi razglasa kot resne ideje za slovensko gledališče. A ne samo, da so ga pustili na cedilu, kjer so se mu dogajale dokaj čudne zgodbe, nekateri podpisniki so Bojanu Štihu z veseljem zadirali nož v hrbet, če se jim je le ponudila priložnost, zdaj pa 'tulijo v njegov rog...' - Pomisliti je nadalje treba, da se podpisniki Izjave še zganili niso, ki se je začela tragična epopeja Staneta Severja in se je - žal - s prežalostno smrtjo tudi tragično končala. Amen. Še bolj pa je značilno, da še s prstom niso mignili, ko je v Drami SNG sramotno kapituliral Taras Kermavner, ki je z dušo in telesom zagovarjal podobna načela, ki jih zdaj skicira Izjava. Če bi podpisnikom omenjene Izjave bilo res tolikanj za Dramo in slov. gledališče v glorijski ideji njihove Izjave, bi se morali noč in dan bojevati za Tarasa Kermavnerja, saj mu je družba kot predstavniku perspektivovcev, katalogovcev, problemovcev, protestnikov in skratka vseh avantgardno snujočih Slovencev dal na voljo svoje središčno gledališče, da bi v imenu vseh avantgardno snujočih Slovencev pokazal, kaj se da storiti. A nič. Taras Kermavner je moral potegniti rep med noge, podpisniki izjave pa so mu z njim kvečjemu pomahljali v slovo. . ."

SPECTATOR

"SOCIALISTIČNA REPUBLIKA SLOVENIJA KOT SAMOU-
pravna skupnost in država" je bila tema razprave, ki jo je
pričel na 10. seji republiške konference Socialistične zveze
Slovenije 9. julija zvezin predsednik Janez Vipotnik. V ši-
roki javni razpravi bodo "izoblikovali skupna temeljna po-
litična izhodišča za novo slovensko ustavo" in izdelali
"dokument o Sloveniji kot suvereni, samoupravni in držav-
ni skupnosti". Dopolnila zvezne ustave "omogočajo tudi
slovenskemu narodu, da bolj kot kdajkoli prej prevzame od-
govornost za svoj lastni razvoj ter obenem svoj del odgo-
vornosti za jugoslovansko skupnost." To je posledica vseh
pozitivnih hotenj slovenskega naroda", je dejal Vipotnik.
"Slovenija kot samoupravna skupnost in država je zato edi-
no realna osnova, na kateri lahko delovni ljudje in občani
Slovenije zadovoljujejo svoje pristne interese. ... Tako bo
samoopredeljevanje narodov prvenstveno izraženo v samo-
stojnih nacionalnih državah. In samoupravljanje je pri tem
novi bistvo samoopredeljevanja narodov." Republika Slove-
nija se demokratično gradi "na samoupravno-združenem
delu, na večji materialni in normativni samostojnosti ob-
čin, na skupnosti interesov in akcij, na neposrednem odlo-
čanju in dogovarjanju delovnih ljudi, občanov in njihovih
delegatov. ... na organiziranem delovanju, na družbenopo-
litičnih organizacijah, na enakopravnosti narodov in narod-
nosti v svojem okviru in v skupni zvezni državi." Vipotnik
je poudaril naslednje štiri sklepe vprašanj: dejanski polo-
žaj delovnega človeka v organizacijah združenega dela,
organiziranost komune kot resnične asociacije proizvajal-
cev, organiziranost republike in odnosi med republiko in
federacijo. V organizacijah združenega dela je treba pre-
prečiti, da bi posamezniki ali ožje skupine "prisvajale od-
ločanje v imenu drugih" in da bi delovne organizacije, ki
imajo denar, "z oderuskimi obrestmi in drugimi ukrepi"
potiskale organizacije, ki denar potrebujejo, "v nevzdržen
položaj". V komuni je treba uresničiti načelo "neposredne
demokracije". Z novo republiško ustavo bodo "trdno posta-
vili na nova tla slovensko državno skupnost". V gospodar-
skem in političnem razvoju Slovenije je čedalje bolj po-
memben "takoimenovani policentrizem. ... da bomo razvi-
jali vso Slovenijo, da ne bo šel razvoj enega dela, ali ene-
ga mesta, na račun drugega."

Predsedstvo, po vzorcu predsedstva v zvezi, za repu-
bliko "najbrž ... ni primarnega pomena", je rekel Vipotnik.
Treba pa se bo dogovoriti, katero telo naj bi opravljalo ko-
ordinacijsko vlogo, če bi bila potreba. Morda bi jo prepu-
stili predsedstvu skupščine. Vipotnik je poudaril osnovno na-
čelo, "da opravlja zveza samo tiste naloge, ki jih nanjo
prenesejo suverene republike", in je dejal, da je v odnosih
med republiko in zvezo treba poudarjati in razvijati "tisto
stran ustavnih amandmajev, ki nakazujejo kot pglavitno
metodo dogovarjanje in sporazumevanje med republikami.
Njihov lastni interes bo, da se v skupnih telesih sporazume-
jo. Če pa do teh sporazumov ne bi prišlo, bodo morale sa-
me prevzeti posledice in tudi odgovornost za drugačne re-
šitve." Na novo bo treba organizirati tudi zvezno skupšči-
no in ni nujno, da bi bile zvezna in republiške skupščine
enako sestavljene. "Medtem ko bo morala republiška skup-

ščina po delegatskem načelu sloneti in izhajati iz na novo
organiziranih komun. ... bi bilo verjetno najprimerneje, da
bi imela zvezna skupščina, en sam zbor - zbor narodov."
Pri predsedstvu SFRJ in pri zveznem izvršnem svetu pa bi
morali izoblikovati ustrezen sistem za medrepubliško sode-
lovanje in vpliv republik na zvezno politiko, je rekel Vipotnik.

PROSLAVA VSTAJE

Glavna proslava tridesete obletnice "vstaje sloven-
skega ljudstva", ki so jo določili za 22. julij, je bila v Lok-
vah pri Črnomlju. Zbrali so se stari partizani z odlikovanji
in zastavami in tisočglavi množici je govoril Stane Kavčič,
predsednik slovenske vlade. Rekel je, da so ostali zvesti re-
voluciji in narodno-osvobodilnemu boju in dosegli uspehe,
za katere bi v normalnih razmerah po potrebovali "50, 70 ali
celo sto let." Burnega dogajanja vselej vsi ne razumejo.
"Če imata, recimo, v Jugoslaviji dva vidna funkcionarja
o istem vprašanju dvoje različnih pogledov, če se v naših
časnikih pojavijo različni članki o isti temi, če se tu ali
tam razpravlja z nekoliko zvišanim tonom o tem ali drugem
problemu, tedaj že hočejo prikazovati, kot da je Jugoslavija
v krizi, da je v krizi naš sistem in da se ne ve, kakšna bo
prihodnost naše zamoupravljalske družbe." Očitno pa je,
da gre Jugoslavija hitro naprej. Paziti je treba, "da ne na-
sedemo raznim čenčam in komentarjem, katerih namen je
rušiti enotnost našega delovnega ljudstva in enotnost narodov
socialistične Titove Jugoslavije. ... Ravnajmo tako, kakor ne-
koč v partizanih, kjer niso bili dobrodošli in koristni pani-
čarji, ki so brž, ko nam je bilo nekoliko huje, že ugotavljali,
da je vse propadlo ali da bo propadlo v najkrajšem času."
Paničarjem je treba preprečiti delovanje. Kadri, ki so teh
30 let vodili revolucijo, so nešteto krat "dokazali, da so
vredni zaupanja in da so dovolj zreli in preudarni". Eden
od dokazov politične zrelosti naroda je v tem, da zna lo-
čiti bistveno od nebitvenega, je rekel Kavčič in pri tem
meril na gospodarski položaj. Res je, da je inflacija precejš-
nja in da imamo mnoge druge gospodarske probleme, "ven-
dar živimo vsak dan bolje" in so stanovanjske in življenjs-
ke razmere iz dneva v dan boljše. "Nekoč, v stari Jugosla-
viji, je bilo mogoče 5 do 6% tistih, ki so bili onstran ma-
terialne nuje, ki so živeli bolje." Zdaj pa je 6 do 7% ta-
kih Slovencev, ki živijo težko in trdo, je dejal Kavčič.

VOLITVE V PREDSEDSTVO

Slovenska skupščina je na skupni seji vseh zborov
21. julija s tajnim glasovanjem izvolila v predsedstvo SFRJ
45-letnega Marka Bulca, ki je dobil 243 glasov, in 52-letne-
ga Mitjo Ribičiča, ki je dobil 214 glasov od 247 oddanih.
Tretji član predsedstva bo predsednik skupščine 57-letni
Sergej Kraigher po položaju. Janez Vipotnik, ki je predsed-
nik republiške konference Socialistične zveze, je na seji
razložil, zakaj in kako je republiška konferenca predlagala
Bulca in Ribičiča. Velikokrat je bilo slišati, je rekel Vipot-
nik, zakaj Slovenije v predsedstvu ne bi zastopal Edvard
Kardelj. "To je bila tudi ena prvih misli in nagibov poli-
tičnega vodstva Slovenije; s tem predlogom se je najprej
obrnilo na tov. Kardelja. Tov. Kardelj je pojasnil svoje sta-
lišče, zaradi katerega želji ni mogel ustreči. Med pglavit-
nimi in za jugoslovansko skupnost pomembnimi vzroki je ta,
da se želi intenzivno posvetiti idejno-političnim vprašanjem
razvoju jugoslovanske družbe in se angažirati predvsem v

predsedstvu ZKJ." Glede Ribičiča je Vipotnik dejal, da sam ni hotel kandidirati spet za predsednika zvezne vlade. "Ribičič je v svojem delu doživljal nezadostno podporo posameznih jugoslovanskih republik. V zaostrenih mednarodnih odnosih mu je bilo zelo oteženo, če ne onemogočeno uredničevanje določene politike. V kadrovski politiki ni dobival tiste podpore, ki mu je bila ob njegovem nastopu povsod velikodušno obljudljena. Slovenija je bila, in to mi vsi dobro vemo, nenehno v dilemi, ali podpirati neko politiko, s katero se sicer ne strinjamo, da ne bi jemali ugleda svojemu mandatarju, ali pa to politiko kritizirati. Položaj Slovenije pa je lahko uspešen in vpliven, če nenehno in do kraja vodi načelno politiko." Toda Ribičič je v zelo zapletenih okoliščinah "predstavljal širok profil družbenopolitičnega delavca", tako da "upravičuje zaupanje, s kakršnim ga predlagamo v predsedstvo SFRJ. Samo tisti, ki sodi, da je v zapletenem položaju... čarobna paličica za rešitev v rokah enega samega človeka, lahko poenostavlja reči in ocene". Marko Burc je bil predlagan, ker "smo menili, da je treba v predsedstvo SFRJ vpeljevati tudi kolikor toliko mlajše, če smem tako reči, a vendarle družbenopolitično zrele in v vsej Jugoslaviji uveljavljene ljudi".

V razpravi o kandidatih so nekateri predlagali, je rekel Vipotnik, naj bi v predsedstvo "prišli še nekateri drugi vodilni ljudje iz Slovenije. No, v oceni sedanjega političnega in gospodarskega položaja Slovenije in Jugoslavije se je izoblikovalo stališče, naj bi sedanji vodilni ljudje Slovenije, kolikor je le mogoče, ostali na svojih dosedanjih mestih," je rekel Vipotnik.

VEČ DOLŽNIKOV KOT UPNIKOV

Tito si je 6. julija ogledal železarno v Ravnah na Koroškem in se pogovarjal z gospodarstveniki in družbenopolitičnimi delavci. Sekretar osnovne organizacije ZK je izrazil "zaskrbljenost zaradi negativnih pojavov, kot so zviševanje cen, nelikvidnost, pretirani uvoz in nacionalistični pojavi." Dejal je, da v Ravnah ne poznajo šovinističnih izpadov, čeprav je veliko delavcev iz drugih republik. Gregor Klančnik, generalni direktor združenih slovenskih železarn, je govoril o nelikvidnosti, ki letos še narašča in ogroža železarne, ki imajo več dolžnikov kakor upnikov.

Po vsem tem je Tito svaril pred duhom tehnokratizma in nacionalističnimi pojavi. Podčrtal je vodilno vlogo zveze komunistov, ki "danes ni na višini zastavljenih nalog. ZK je treba osposobiti, da bo pripravljena za spopad z obstoječimi nasprotji v družbi... Če govorim o demokratičnem centralizmu, potem ne pravim, da se moramo vračati nazaj, k tistemu, kar smo že imeli... Članstvo v ZK ni nikakršna ugodnost, kot so mnogi mislili in še danes mislijo. ZK je armada, ki se mora boriti, ne organizacija, ki deli nagrade in priznanja." Pogoje za sprejem v ZK je treba zaostri. "Kriteriji za sprejem so torej: pripadnost delavskemu razredu, poznavanje programa ZK in upoštevanje tega programa. Tisti, ki ne ustrezajo tem kriterijem, niso za v ZK. V ZK mora obstajati demokratični centralizem," je rekel Tito.

Proti večeru se je Tito pogovarjal s predstavniki v Celju. Priporočal je, da naj poskrbe za slabše plačane delavce, poudarjal je, da je treba "ohraniti kohezijo države kot

jugoslovanske celote, in se jezil nad "notranjim razrednim sovražnikom", ki prav zdaj dviga glavo in razpihuje nacionalno sovraštvo. Potožil je, da je veliko delavcev v tujini, kamor so mnogi šli, ker niso bili dovolj nagrajeni. "Odhajanje naših ljudi, zlasti mladine, na delo v tujino je problem, ki mu moramo posvetiti veliko več pozornosti in prizadevati si moramo, da to tudi preprečimo. Seveda ne mislim, da je treba posegati po administrativnih ukrepih. Dvigati moramo socialistično zavest naših ljudi, posvetiti moramo največjo pozornost naši mladini in krepiti socialistični patriotizem. V tem pogledu pa je ZK odpovedala in še vedno ne stori, kar bi bilo treba... Seveda ne zahtevamo, da ZK v našem družbenem življenju poveljuje, marveč da deluje kot najzavednejši del revolucionarnih sil v naši deželi pri urejanju protislovij."

Tito je v celjskem govoru poudaril, da je treba predvsem urejati gospodarske probleme. Stabilizacija ne teče tako, kot bi bilo treba, zadolžitve v tujini so dvakrat večje od uvoza. Investicije brez kritja ne smejo biti dopuščene. Treba je zaustaviti padanje dinarske vrednosti. Potem se je Tito spet lotil razrednega sovražnika. "Preprečiti moramo razne ekscese in proti razrednemu sovražniku ostro nastopiti. V tem vidim hudo nevarnost. V deželi sami razredni sovražnik ni toliko močan, kot ima podporo od zunaj. V tujini se danes govori in piše, da je Jugoslavija pred razsulo. Tako daleč gredo, zlasti na Zahodu, da celo pišejo: 'Dokler je Tito tu, bo še nekako obdržal, če pa zdaj gre, redaj bo vse razpadlo.' Seveda navajam tisto, kar tam govorijo. Ampak poslušajte, presneto klavirno bi bilo vse skupaj, če bi bilo vse odvisno samo od enega človeka. Toda mi vemo, kakšna je moč naše družbe... Posameznik se lahko umakne, to lahko storim tudi jaz, pa tudi drugi. Rastejo pa nove sile, ki vedo, kaj je treba storiti za ohranitev naše neodvisnosti in za nadaljnji razvoj naše socialistične samoupravne družbe. Pa vendar se nekateri poigravajo s takimi spekulacijami in skušajo zanesti nemir v naše vrste, v našo deželo. Te poskuse moramo odločno zatirati," je dejal Tito.

DAN BORCA

Letos so 4. julija praznovali 30 let, odkar je komunistična partija Jugoslavije pozvala ljudstvo k oboroženi vstaji, kar štejejo za začetek narodnoosvobodilne borbe in revolucije. Ker je praznik padel na nedeljo, so ga prestavili na ponedeljek, tako da je bilo več časa za izlete v onesnaženo naravo.

Na dan borca, 4. julija, so bolgarska letala dvakrat kršila jugoslovanski zračni prostor. 8. julija so bolgarskemu veleposlaniku v Beogradu izročili protestno noto, ki pravi, da so letala letela 10 km na jugoslovansko območje, "po čemer je moč sklepati, da ne gre za naključje." V DELU 10. julija je komentiral M. Šuštar "neljubi incident" in zapisal, da bi bilo za Bolgare "preudarno in koristno učinkovito poskrbeti, da se podobni dogodki ne bi ponavljali," kar bi bilo tudi v interesu "akcije, ki jo je začela bolgarska diplomacija, in katere uradni cilj je izboljšati vzdušje na Balkanu in spraviti v razumne okvire normalnosti vsestransko sodelovanje med balkanskimi državami."

15. julija je predstavnica državnega sekretariata za

zunanje zadeve Ana Kovačević povedala, da je bolgarska vlada odgovorila na noto in "izrekla pripravljenost, da se loti ustreznih ukrepov, da se v prihodnje kaj podobnega ne bi zgodilo."

STARI PREDSEDNIK

Zvezna skupščina je 29. julija najprej izvolila Mijalka Todorovića, poslanca iz Srbije, za novega predsednika zvezne skupščine, nato pa je na tajnem glasovanju s 579 glasovi in 2 neveljavnima spet izvolila Tita za predsednika republike. Proglasila je tudi novo predsedstvo SFR Jugoslavije, v katero so člani izvolile republiške in pokrajinske skupščine (gl. KT 385).

Tito je v govoru po izvolitvi dejal, da se s tem zaključuje večmesečno delo, ko so prilagajali ustavo novim potrebam. Vsi narodi so v demokratskem ozračju pokazali, kako so zainteresirani za enotnost države in revolucionarno kontinuiteto. Tito je rekel, da ni hotel več biti predsednik republike, toda se je vdal splošnim zahtevam. Toda "niti po ustavi niti po svoji želji ne bi mogel sprejeti predloge in želje mnogih kolektivov, organizacij in ustanov, da bi bil izbran za dosmrtnega predsednika republike. Zares zelo cenim to zaupanje in se zanj globoko zahvaljujem. Moja želja je, da na tem položaju, na tej funkciji, ostanim, dokler sem siguren, da jo morem izvrševati, ali samo kakšno leto, da bi pomagal novemu najvišjemu vodilnemu telesu, predsedstvu SFRJ, da bi moglo popolnoma normalno funkcionirati."

Tito je rekel, da bo moralo predsedstvo delovati kot kolektiven organ in se brigati za skupne interese vseh delovnih ljudi ter biti glavni center za usklajanje interesov in družbeno dogovarjanje v korist vseh. Povedal je, da postaja borba proti tehnokratizmu prav tako pomembna kot borba proti etatizmu. S premagovanjem zveznega etatizma nočejo ustvariti etatizma v več središčih. "Naš cilj je, da oblast države vedno bolj slabi" in je napačno soočiti federacijo in republike, ker je "naša suverenost edinstvena in skupna, pa naj gre za republiko ali federacijo." Ustavna dopolnila nudijo osnovo za politično stabilnost, ker odstranjajo vzroke mnogih nesporazumov in trenj. Velik uspeh je, da so se sporazumeli o odpravi neproračunske bilance federacije, s čimer so dosegli čiste račune. Zdaj je treba urediti devizni in zunanje trgovinski režim ter davčni in bančni sistem. Prvenstvo je treba dati proizvodnji namesto delitvi. Treba se je odločno boriti proti inflaciji, ki poraja politične in socialne probleme. Vsak se bo moral nekoliko žrtvovati in se pred vsem odpovedati nepokriti potrošnji. Vsak bo moral neposredno nositi posledice slabega poslovanja. Kljub vsem tekočim neprilikam pa je gospodarstvo krepkejše kot kdajkoli.

Tito se je obregnil tudi ob "nekatero kroge in del tujega tiska", ki so "v naši nadaljnji demokratizaciji videli dezintegracijo naše dežele in malodane razpadanje Jugoslavije. Mislim, da so se končno prepričali, v kakšni zmoti so bili." V zunanji politiki bodo imele republike in pokrajine več besede, toda ostala bo enotna. "Z drugimi besedami, federacija je tista, ki predstavlja našo suverenost in naše državne odnose z inozemstvom in ki, skupaj z republikami, nosi odgovornost za naše odnose z drugimi drža-

vami," je dejal Tito.

NOVE POSTAVITVE

Za prvega podpredsednika novega predsedstva SFRJ je bil izbran Makedonec Krste Crvenkovski, za predsednika zveznega Ustavnega sodišča pa Črnogorec Blažo Jovanović.

Novi predsednik zveznega izvršnega sveta je Bosanec Džemal Bijedić, rojen v Mostarju 1917, predvojni voditelj SKOJa, je predložil naslednjo sestavo zvezne vlade, ki jo je zvezna skupščina 30. julija potrdila:

Podpredsednik je dr. Jakov Sirotković, rojen na Rabu 1922, profesor ekonomije. Člani vlade so:

Momčilo Cemović, r. 1928 v Ivangradu, Črna gora.

Stojan Andov, r. 1935 v Kavadarju, Makedonija.

Boško Dimitrijević, r. 1924 v Prištini, Kosovo, zvezni sekretar za gospodarstvo,

Vuko Dragašević, r. 1926 v Pljevlji, Črna gora, zvezni sekretar za delo in socialno skrbstvo,

Ivo Jerkić, r. 1917 v Mostarju, BiH,

Dušan Gligorićević, r. 1920 v Boru, Srbija,

Muhamed Hadžić, r. 1926 v Gacku, BiH, zvezni sekretar za zunanjo trgovino

Trpe Jakovlevski, r. 1925 v Skopju, Makedonija,

Borisav Jović, r. 1928 v Kragujevcu, Srbija,

Mirjana Krstinić, r. v Splitu, hrvatska,

Emil Ludviger, r. 1922 v Karlovcu, Hrvatska,

Nikola Ljubičić, r. 1916 v Titovem Uzicu, Srbija, zvezni sekretar za narodno obrambo,

Marko Orlandić, r. 1930 v Baru, Črna gora,

Blagoj Popov, r. 1919 v Kočanah, Makedonija,

Imer Pulja, r. 1921 v Djakovici, Kosovo,

Janko Smole, r. 1921 v Ljubljani, zvezni sekretar za finance,

Boris Šnuderl, r. 1926 v Mariboru,

Mirko Tepavac, r. 1922 v Zemunu, Vojvodina, zvezni sekretar za zunanje zadeve,

Geza Tikvicki, r. 1917 v Subotici, Vojvodina, in

Anton Vratuša, r. 1915 v Murski Soboti.

ITALIJA bo posodila Jugoslaviji 75 milijonov dolarjev za izvedbo stabilizacijskega programa. Po poročilih iz Beograda in Rima pripravlja Jugoslavija nov investicijski program, ki bo zahteval 600 milijonov dolarjev, pri čemer bodo sodelovale mnoge zapadne države. Ta program predvideva opustitev gotovih nedonosnih industrij.

BREŽNEV naj bi v kakem mesecu obiskal Jugoslavijo. Svetovni tisk komentira, da postaja položaj za SZ postopoma tako neugoden na Balkanu in Bližnjem vzhodu, da mora SZ nekaj ukreniti.

Ivan Stanić

OD VSEPOVSOD Dr. Alojzij Tul, predsednik Odbora za pomoč razlaščenim v Dolini je bil pred tržaškim sodiščem oproščen obtožbe od strani dr. Branka Agneletta, češ da je iz sklada "preveč" plačal odborovemu uradniku Štoki. - Po šestih mesecih čakanja je predsednik rimske vlade Colombo sporočil, da bo v septembru sprejel delegacijo slovenske manjšine. - Novi predsednik goriške SDZ je dr. Slavko Bratina (SDS), tajnik pa dr. Andrej Bratuž (SLG). Novi predsednik tržaške Slovenske skupnosti je dr. Zorko Harej, politični tajnik pa dr. Drago Štoka. - Študijski dnevi v Dragi se bodo pričeli 4. septembra pop.

Potujete v Rim — Italijo?

Ne pozabite na slovenska hotela!

HOTEL "DANIELA,"

00185 ROMA - Via L. Luzzatti, 31 - Tel. 750.587 - 771.051

HOTEL "BLED,"

00185 ROMA - Via S. Croce in Gerusalemme, 40 - Tel. 777.102

Oba hotela sta med seboj povezana z vrtnim prehodom. Nahajata se v središču mesta, obdana z zelenjem, lastnim vrtom in parkirnim prostorom. Razpolagata s 70 sobami in 130 posteljami. Vse sobe so opremljene s privatno kopalnico in telefonom. Dve tretjini osebja je slovenskega. V restavraciji s 100 sedeži je na voljo italijanska kuhinja. Ako potujete z avtomobilom, preidite z avtoceste na Tiburtino. Od železniške postaje imate do hotelov direktno zvezo z avtobusoma štev. 3 in 9.

Dobrodošli!

VINKO LEVSTIK - lastnik

KLIC TRIGLAVA

Uredništvo in uprava: 76 GRAEME ROAD ENFIELD MIDDX Tel. 01-363 5097

KLIC TRIGLAVA je politično neodvisen list, ki izhaja enkrat na mesec. Izdaja ga *SLOVENSKA PRAVDA*, združenje svobodnih in demokratičnih Slovencev. Njeno mnenje predstavljajo le članki, ki so podpisani od izvršnega odbora. Urejuje Dušan Pleničar.

Enoletna naročnina:

Naročnina za letalsko dostavo je navedena v oklepajih.

Anglija:	1.50	Francija:	15.-	Nemčija:	16.-
Avstralija:	4.00 (7.00)	Italija:	2500.-	Švedska:	20.-
Avstrija:	50.-	Kanada:	5.00 (8.50)	U.S.A.:	5.00 (8.50)

Južna Amerika: 1.5 funt sterlinga (3 funti) odn. odgovarjajoča valuta.

Poverjeniki:

Avstralija: Pavla Miladinović, 12 Oxford Road, Ingleburn, N.S.W.

Južna Amerika: Simon Rajer, 'Emona', Tucuman 1561 7.p.Dto.49, Buenos Aires

Sev. Amerika: Tine Kremžar, 11047 - 110 St., Edmonton, Alta., Kanada

Evropa (razen Italije): Naročnina plačljiva z mednarodno pošto nakaznico po navodilu uprave.

Italija: Saša Rudolf, Via Verniellis 24, Trieste 316

V Trstu je KT na prodaj v Chiosco Tranvie Opicina na Trgu Oberdan